

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs : 400 fr. per jaar.

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

Plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen
op 17 november 1956

VOLTAIRE IN DE ZAAK CALAS

Rede uitgesproken door Mr Willy VAN NIEUWENBURGH

Toulouse, 13 oktober 1761. De rue des Filatiers met haar dicht aaneengesloten oude woningen, was een van de meest belangrijke handelsstraten van deze stad, die het uitzicht bood van kennelijke welvaart. Ook die avond van 13 oktober genoten de inwoners op de drempel hunner woningen, van de betrekkelijke kalmte van een zachte herfstavond op het einde van een verlopen drukke dag.

Omstreeks 9.30 uur 's avonds wordt plotseling deze stilte verbroken door luide kreten, afkomstig uit het huis n° 16 : « Ah bon Dieu, l'on tuat ».

Op die wijze vernamen de inwoners van de rue des Filatiers uit de mond van de dienstmeid Jeannette dat in het n° 16, bewoond door de familie Calas, een moord werd gepleegd op de persoon van Marc Antoine, oudste zoon van Jean Calas, een alom gunstig gekende doch protestantse textielhandelaar der stad Toulouse.

Jeannette, welke sinds meer dan 30 jaar ononderbroken als dienstmeisje bij de familie Calas inwoonde, verhaalde op verwarde toon aan de toegelopen omstaanders, dat zoals vele avonden, ook die avond heel de familie had doorgebracht op de bovenverdieping der woning; dat toen de zoon Pierre, na het avondmaal omstreeks 9.30 uur zijn vriend Lavoisse uitgeleide deed en langs de wenteltrap het gelijkvloers bereikte, hij in de open deur tussen winkel en magazijn het lijk van Marc Antoine uitgestrekt ten gronde had aangetroffen.

Dokter Gorsse, bijgeroepen geneesheer, verklaarde « Il a été étranglé ».

Commentaren gingen volop hun gang onder de hoopjes nieuwsgierigen, samengelopen voor de gesloten woning der familie Calas toen procureur David de Beaudriguez ter plaatse verscheen om een eerste onderzoek in te stellen; de nieuwsgierigen weken langzaam om de magistraat met zijn gevolg toegang tot de woning te verlenen.

Wanneer hij verdwenen was achter de gesloten poort, gingen de gesprekken verder : « Calas was een fanatiek

» protestant, zoals trouwens heel zijn familie; had hij » reeds zijn zoon Louis, die zich bekeerd had, het » ouderlijk huis niet uitgejaagd ? Was het slachtoffer » ook niet op het punt zich te bekeren. Wilde de familie » dit niet verhinderen ? Lag daar niet de drijfveer » van de moord ? » Want Marc Antoine werd vermoord, dat stond reeds vast voor die kletsende buurmensen in de nacht van 13 op 14 oktober.

Toen enkele tijd later de reeds in aantal verminderde nieuwsgierigen geheel de familie Calas, inclus de jonge Lavoisse, de procureur zagen vergezellen, was het voor de buurt een vaststaand feit dat ze werden aangehouden, verdacht van moord. Het vonnis werd reeds geveld in de rue des Filatiers door de anonieme toeschouwers welke geleidelijk het toneel verlieten.

Hiermede viel het doek over het eerste bedrijf van het drama der rue des Filatiers; gedurende de eerstvolgende dagen werd het voorval echter het onderwerp van alle gesprekken in de stad Toulouse; *twee meningen* tekenden zich af : *de eerste*, verkondigd door een eerder beperkte kring van uitsluitelijk protestanten, die overtuigd waren dat Marc Antoine Calas zich zelfmoord had; *de andere* en wel die van de overgrote massa der katholieken, die opineerden dat de protestantse familie haar afvallige zoon had vermoord.

Het drama van de rue des Filatiers, waarvan aanvankelijk niets liet voorzien dat het het belang van een « fait divers » zou overschrijden, is nochtans uitgroeit tot een der meest ophefmakende processen in de geschiedenis van de 18^e eeuw in Frankrijk.

Inderdaad :

Op 9 maart 1762 werd vader Calas door het Parlement van Toulouse schuldig bevonden aan moord op zijn zoon en ter dood veroordeeld door radbraking; geheel de familie wordt als medeplichtige verbannen.

Op 9 maart 1765, dus drie jaar later dag op dag, wordt vader Calas plechtig in ere hersteld door een

arrest van het Parlement van Parijs en werd dus de thesis der zelfmoord aanvaard.

Voor ons rijst dus het volgende *dilemma* :

Ofwel werd Jean Calas terecht door het Parlement van Toulouse schuldig bevonden aan moord, — waarom dan de rehabilitatie drie jaar later ?

Ofwel werd de familie Calas terecht in eer hersteld door het Parlement van Parijs; in dit geval berust de executie drie jaar te voren op een gerechtelijke dwaling.

* * *

Hier weze het mij toegelaten te verwijzen naar de titel van deze uiteenzetting.

Na de voltrekking van het doodvonnis over Calas treedt in de geschiedenis van dit proces een persoon op, geboren te Parijs op 21 november 1694 onder de naam François Maria Arouet, doch die toen reeds de grote « Monsieur Voltaire » was geworden. Hij wist zich als « verdediger van Calas » beroemd te maken.

Het is een historisch vaststaand feit dat zijn ingrijpen aan de oorsprong ligt van de rehabilitatie en dat hij deze ook bewerkstelligde. Voor hem was de veroordeling « le meurtre de Jean Calas, commis dans Toulouse avec le glaive de la justice ».

Geen enkel aspect uit de geschiedenis van het Frankrijk der 18e eeuw heeft men ooit kunnen behandelen zonder de naam van Voltaire te vermelden; dit betekent dat Voltaire de tijd waarin hij leefde volledig beheerste.

Zoon van notaris Arouet, werd hij door deze voorbestemd tot de advocatuur en werd hij als leerling opgenomen in het Jezuïetencollege Louis le Grand te Parijs. Deze school had twee determinerende invloeden op hem. De eerste: de Jezuïeten kennende als zijn leermeesters heeft niemand zo fel de Jezuïeten bestreden als Voltaire, alhoewel hij anderzijds toch een oprechte bewondering heeft gehad voor zekere individuele vertegenwoordigers van deze Orde.

De Jezuïeten-pater Adam, die hij opgenomen had in de kring zijner intiemen, bleef immer zijn goede vriend. Voltaire had hem bevrijd van alle materiële zorgen en om zijn dankbaarheid te betuigen hoefde pater Adam Voltaire enkel maar te laten winnen bij hun veelvuldige schaakpartijtjes.

De tweede invloed van deze school is wel dat het mondain karakter er van hem in staat zal stellen belangrijke relaties aan te knopen in de wereld der Franse aristocraten, die hem later ontzaglijke diensten zullen bewijzen.

Alhoewel afstammende uit een juristen-familie en dus als het ware voorbestemd om een waardig burger te worden van de civitas judicii, zal Voltaire van het eerste ogenblik af veel meer smaak vinden in de literatuur dan in de rechtstudie.

Dat hij aan de advocatuur verzaakte, heeft wel een dubbele reden: ten eerste zou het aanvaarden van zulke loopbaan hem onmiddellijk in aanraking gebracht hebben met het apparaat van het absolutisme, dus met de misbruiken van het oude regime, welke hij zijn leven lang gehekeld en bevochten heeft; de tweede oorzaak is voorzeker gelegen in zijn ingeboren liefde voor schone kunsten en literatuur.

Welnu, Voltaire was er zich van bewust dat in de maatschappij twee machtige wapenen ter beschikking van de enkeling staan: enerzijds het intellect en daarmede was hij van natuur uit begaafd, en anderzijds de macht van het geld en deze zou hij trachten te verwerven.

Condorcet schrijft: Voltaire voulait devenir riche pour être indépendant ».

De advocatuur zou hem nooit een fortuin hebben bezorgd; evenmin de literaire carrière. Toch verkoos hij deze laatste; de advocatuur vereiste dat hij geheel zijn tijd hieraan zou wijden, dan wanneer de literaire carrière hem buitenaf ook nog de gelegenheid zou bieden, andere activiteiten te ontwikkelen, die hem in staat zouden stellen ook de financiële zijde te verzorgen.

Wij weten dat Voltaire ook hier op een uitstekende wijze is geslaagd.

In november 1758 kocht hij het kasteel van Ferney op Frans grondgebied, niet ver verwijderd van zijn landgoed « Les Délices », bij Genève gelegen. In Ferney kan de patriarch ongestoord en vooral ongestraft de Calvinisten van Genève tarten. Wanneer hij het de Franse regering te lastig maakt en hij reacties te vrezen had, kon hij zich binnen het uur op Zwitsers grondgebied terugtrekken, op « Les Délices ».

Deze toestand schetste hij trouwens zelf zeer humoristisch als volgt: « J'ai quatre pattes au lieu de » deux; un pied à Lausanne, dans une très belle » maison pour l'hiver; un pied aux Délices près de » Genève, où la bonne compagnie vient me voir; voilà » pour les pieds de devant; ceux de derrière sont à » Ferney et dans le comté de Tournay ».

Over de oorsprong van dit fortuin is weinig gekend. Wel wordt beweerd dat zijn succes op financieel gebied te wijten is aan de magistrale manier waarop hij de toenmalige Minister van Financiën wist beet te nemen.

Minister Desforts had in 1728 het plan opgevat de financiën van de Franse staat terug op peil te brengen; met dit doel had hij een lening uitgeschreven met loterij. Zeer weinig blijkt er gewijzigd in de methodes aangewend door de ministers van Financiën.

Een scherpe berekening gaf Voltaire de volstrekte zekerheid dat de Minister van Financiën zich vergist had bij het vaststellen van de verhouding tussen loten en prijzen. Voltaire sprak er zijn vrienden over en besloot dus met zijn groep alle loten op te kopen en hij haalde hieruit een enorme winst.

Er mag nu niet beweerd worden dat het vergaren van geld voor Voltaire een doel was, vermits hij te dikwijls aangetoond heeft dat geen financiële uitgave hem te groot was, daar waar het ging om de verdediging van menselijk leed in de strijd die hij voerde o.m. voor de rehabilitatie van Calas, waarvoor hij, naar de geschiedschrijvers ons leren, een klein fortuin heeft uitgegeven.

Het vermogen dat hij had weten te verwerven werd hem een effectief wapen tegen de willekeur van hen die in alle andere opzichten geprivilegieerd waren.

Hem werd hierdoor de gelegenheid gegeven ongehinderd te zeggen wat hij op het hart had.

Zo Voltaire de literaire roeping verkoos boven de advocatuur, dient evenwel onderlijnd dat hij, zonder een werkelijke advocatenpraktijk uit te oefenen, in feite immer de advocaat bleef van de verdrukten, de verdediger van de politiek rechteloze burger tegenover het absolutisme.

* * *

Indien dus enerzijds zijn voorbestemming tot de advocatuur, gepaard met een hem ingeboren drang naar rechtvaardigheid, ons verklaart hoe Voltaire zich aan de zaak Calas is gaan interesseren, dan blijkt anderzijds dit niet de enige drijfveer te zijn geweest die hem er toe aangezet heeft de verdediging van Calas op zich te nemen.

Het tijdperk van Lodewijk XV werd beheerst door verregaande corruptie, absolute willekeur en rechteloosheid.

Door aan te tonen dat het parlement van Toulouse de meest afschuwelijke gerechtelijke dwaling had begaan, kon hij de s'rijd aanbinden tegen de gevestigde macht van dit parlement en van alle Franse parlementen, alsook tegen de heersende willekeur waarop het gezag steunde.

Ook hier zou hij weer bij machte zijn te bewijzen dat Leibitz het totaal verkeerd voor had wanneer hij beweerde in zijn optimistische levensbeschouwing «que tout était pour le mieux dans le meilleur des mondes.» Candide had reeds geantwoord en deze al te blijmoedige levensopvatting met enige spot verguisd.

Reeds op 28-jarige leeftijd had hij kennis gemaakt met de Bastille, de comfortabele gevangenis van Parijs. Geroepen aan het Hof van Lodewijk XV, en ook nadien aan het Hof van Frederick van Pruisen moest hij telkens de wijk nemen.

Na zijn avontuur met Ridder de Rohan in 1726 kende hij een tweede maal de Bastille.

Overal kwam hij in botsing met zijn tijdgenoten die hij nooit spaarde; stof tot kritiek vond deze rationalist der 18de eeuw meer dan voldoende in zijn eigen tijd, nu het oud regime tot verdwijning gedoemd was en het tijdperk van de verlichting voorbereid werd door de encyclopedisten, waarvan hij, Montesquieu en Rousseau de schitterendste vertegenwoordigers waren.

Ook de gerechtelijke inrichting ontsnapte niet aan zijn kritiek. Het ambt van rechter werd gekocht en tot dit ambt werden de meestbiedenden verkozen. Toen Maupeau in 1771 deze toestand afschafte, hield zijn hervorming zelfs geen stand.

Wanneer Voltaire het plan opvatte zijn «monde comme il va» met de hem eigen ironie te beschrijven, gebruikt hij ook zijn scherpste pen om deze wantoestand aan te klagen.

Hiervoor zendt Ituriel zijn engel Babouc naar Parijs met de woorden: «Va dans cette ville, examine» tout; tu reviendras et je me déterminerai sur ton rapport, à corriger la ville ou à l'exterminer».

Spottend verhaalt Babouc de ontmoeting in een Parijs' salon tussen een jong magistraat en een oud advocaat.

De magistraat: «Sans se lever sans le regarder,» lui donna fièrement et d'un air distrait, quelques papiers et le congédia».

Wie is die man, vroeg Babouc, aan de dame des huizes en deze fluisterde hem toe: «C'est un des» meilleurs avocats de la ville; il y a cinquante ans» qu'il étudie les lois. Monsieur, qui n'a que vingt» cinq ans, et qui est satrape de loi depuis deux jours,» lui donne à faire l'extrait d'un procès qu'il doit» juger, qu'il n'a pas encore examiné. Ce jeune étourdi» fait sagement, dit Babouc, de demander conseil à» un vieillard, mais pourquoi n'est-ce pas ce vieillard» qui est juge. Vous vous moquez, lui dit-on, jamais» ceux qui ont vieilli dans les emplois laborieux et» subalternes ne parviennent aux dignités; ce jeune» homme a une grande charge parce que son père» est riche et qu'ici le droit de rendre la justice» s'achète comme une métairie».

Ook zeer weinig achting heeft Voltaire voor de toenmalige rol die de advocaat vervulde in de gerechtelijke organisatie van zijn tijd. Hij stelt de advocaten voor als duistere babbelaars, die al te doctrinaal zijn en daardoor de zaken verkeerd voorstellen.

Wanneer Babouc, in de gerechtszaal van Parijs de debatten bijwoont, is Voltaire zeer in zijn schik hem de hier volgende beschouwingen in de schoenen te kunnen schuiven: «La cause était connue de tout le» monde. Tous ces vieux avocats, qui en parlaient,» étaient flottants dans leurs opinions; ils alléguaient

» cent lois, dont aucune n'était applicable au fond de» la question; ils regardaient l'affaire par cent côtés,» dont aucun n'était dans son vrai jour; les juges» décidèrent plus vite que les avocats ne doutèrent;» leur jugement fut presque unanime; ils jugèrent» bien, parce qu'ils suivaient les lumières de la rai-» son, et les autres avaient opiné mal, parce qu'ils» n'avaient consulté que leurs livres».

Elke wetenschap, ook de rechtswetenschap mag nimmer de juiste oplossing aan een abstractie opofferen. De oplossing van om 't even welke betwisting ligt in de harmonische toepassing van billijkheid en rechtsregel. Deze harmonie wordt bereikt door beroep op de rede.

* * *

Gerechtelijke organisatie en gerechtsdienaars ontsnapten niet aan de spotternijen van Voltaire; kritieken waren zeker niet van grond ontbloot; de wijze waarop het onderzoek geschiedde met de onderhoren in tuchtkamers, de lijfstraffen en kwellingen, de doodstraffen die veeleer op foltering geleken, dit alles wekte afkeer en gaf Voltaire meer dan stof genoeg om tegen gerecht en rechtsbedeling te keer te gaan.

Voltaire's tragi-comische held Candide, die tussen Pangloss, de verkondiger van de optimistische levensbeschouwing en Martijn, de verpersoonlijking van het pessemisme, stond, moest dan ook aan zijn tijdgenoten laten wedervaren, dat in zijn maatschappij een niet geprivilegieerd, zij het met de grootste idealen bezield individu, vaak ten onder ging en aan den lijve moest ondervinden dat het rijk der gerechtigheid niet tot deze wereld behoorde.

De zaak Calas ter harte nemen, ging hem de gelegenheid geven, een discrediet te werpen op het Parlement van Toulouse, en meteen op de gehele rechterlijke wereld van zijn tijd.

* * *

Er is tenslotte de doorslaggevende reden die Voltaire's enthousiasme wekte wanneer hij besloot de verdediging van Calas op te nemen.

Het tijdperk van Voltaire werd beheerst door de diepste en meest treurige godsdiensthaat tussen katholieken en protestanten; godsdienstig fanatisme vierde hoogtij; het is de tijd van de Inquisitie, met lijfstraffen, lichamelijke kwellingen en brandstapels.

Galilee, die de vermetelheid had te beweren dat de aarde rond de zon draaide, ontsnapte ternauwernood aan de brandstapel door een onverhoedse vlucht.

Ontzegde de Franse geestelijkheid aan toneelspelers niet de kerkelijke begrafenissen en de teraardebestelling in gewijde aarde; Adrienne Lecouvreur, een der grootste tragédiennes die Frankrijk op dit ogenblik kende, die tot in het laatste uur van haar jong leven haar katholieke overtuiging behield, ontkwam zelfs aan dit lot niet.

Diep werd Voltaire geschokt door het lot dat beschoren werd aan deze tragédienne, die ook in zijn treurspelen enkele hoofdrollen had vervuld.

Zijn leven werd een verwoede strijd tegen godsdienstig fanatisme en onverdraagzaamheid.

Ook verwijt de achttiende-eeuwse rationalist zowel aan de katholieken als aan de protestanten het onvolgend en niet op de rede gesteund godsdienstonderricht en de voor hem onaanvaardbare vormen van geloofsbelijdenis en godsdienstpraktijk.

Hoe ironisch klinken in dit verband de beschouwingen van Babouc, die een protestants predikant aanhoorde:

«Après diner il alla dans un des plus superbes temples de la ville; il s'assit au milieu d'une troupe de femmes et d'hommes qui étaient venus là pour passer le temps. Un mage, parut dans un machine élevée, qui parla longtemps du vice et de la vertu. Ce mage divisa en plusieurs parties ce qui n'avait pas besoin d'être divisé; il prouva méthodiquement tout ce qui était clair, il enseigna tout ce qu'on savait. Il se passionna froidement, et sortit suant et hors d'haleine. Toute l'assemblée alors se réveilla et crut avoir assisté à une instruction. Babouc dit: Voilà un homme qui a fait de son mieux pour ennuyer deux ou trois cents de ses concitoyens, mais son intention était bonne.»

Voltaire was echter niet de godsdiensthater die sommigen hebben willen voorstellen. De heterogeen samengebrachte notities die hij als geboren katholiek over de godsdienst van huize uit had mede gekregen waren degelijk aangevuld geweest met het genoten onderwijs in het Jezuïeten-college te Parijs.

Voor deze rationalist is de geloofsbelijdenis eenvoudig: God kan slechts bestaan in zoverre hij alomachtig goed is «Si Dieu n'existait pas, il faudrait l'inventer».

Met betrekking tot zijn laatste levensjaren wordt in dit verband een anecdot verteld: «Toen hij samen met een vriend door Parijs wandelde, en aldaar een priester, drager van het H. Sacrament in 't voorbijgaan eerbiedig groette, stelde zijn vriend hem verwonderd de vraag: «Alors mon ami, on s'est réconcilié avec Dieu?» En Voltaire antwoordde: «Bah, nous nous saluons, mais nous ne nous parlons pas».

Eerder oprecht is zijn belijdenis der laatste levensstonden:

«Je meurs en adorant Dieu, en aimant mes amis, en ne haïssant pas mes ennemis et en détestant la superstition. Si j'ai scandalisé l'Eglise, j'en demande pardon à Dieu et à Elle».

Subtiel uitgedrukt beantwoordt dit veeleer aan zijn werkelijke levensbeschouwing. Voltaire geloofde in God als opperwezen, doch ging niet akkoord met de traditionele geloofsbelijdenis en de daaraan verbonden conventionele vormen die hij «superstitie» noemde. En dan hoofdzakelijk verachtte hij en bekampte hij de geest van onverdraagzaamheid waarvan zowel protestanten als katholieken in zijn tijd blijk gaven.

Ook de zaak Calas zou hem wederom een enige kans geven om deze onverdraagzaamheid aan de kaak te stellen.

Werd de protestantse familie Calas niet het slachtoffer van de onverdraagzaamheid der katholieke rechters van het Parlement van Toulouse?

* * *

De zaak Calas moest Voltaire dus geweldig interesseren toen hij enkele weken na de voltrekking van het doodvonnis in zijn kasteel te Ferney het relaas ontving van een protestants handelaar uit Toulouse.

Te Ferney ontving hij vele intellectuelen en mondaine gasten; degenen die hem aldaar gingen opwachten en verhoopten de waardige patriarch aan te treffen met een zeer brillante conversatie waren vaak ontgoocheld.

Voltaire ontving hen in kamerjas met de slaapmuts op het hoofd, in zijn werkkamer, waar de dwaze sprongen van zijn aapje «Luc» hem voortdurend deden schaterlachen en op die manier elk geregeld gesprek onmogelijk maakten.

Het moet er echter geheel anders zijn toegegaan

bij het bezoek van Dominique Audibert, die hem een merkwaardig verslag bracht over het verloop van het proces, de bewonderenswaardige doodsverachting van de veroordeelde, die tot in zijn laatste stonden zijn volledige onschuld had staande gehouden, en dan — wat vooral moest treffen — de geheimzinnige rol gespeeld door «Les Pénitents blancs», naar zijn bezoeker beweerde.

Vóór deze ontmoeting had hij blijkbaar met onverschilligheid, van de zaak kennis genomen; in een brief van 22 maart 1762 schrijft hij inderdaad nog met de hem eigen humor: «Vous avez entendu parler peut-être d'un bon huguenot que le Parlement de Toulouse a fait rouer pour avoir étranglé son fils. Cependant, ce saint réformé croyait avoir fait une bonne action, attendu que son fils voulait se faire catholique et que c'était prévenir une apostasie. Il avait immolé son fils à Dieu et pensait être fort supérieur à Abraham, car Abraham n'avait fait qu'obéir; mais notre Calviniste avait perdu son fils de son propre mouvement et pour la satisfaction de sa conscience; nous ne valons pas grand'chose mais ces huguenots sont pires que nous.»

Ternauwernood veertien dagen later, na het bezoek van de andere hugenoot Audibert, en wel op 4 april 1762, lezen we in een andere brief: «Il est avéré que les juges toulousains ont roué le plus innocent des hommes. Jamais, depuis la Saint Barthélémy rien n'a tant déshonoré la nature humaine.»

Geweldig moet hij onder de indruk zijn geweest van het relaas van Dominique Audibert om op zulke korte tijdspanne van scherts naar ernst over te gaan. Wat geweldig treffen moet is wel de vaststelling dat deze overtuigde rationalist zo snel opineert voor een andere thesis en zonder bepaalde elementen of zonder dossier te kennen. Ligt daarin al niet het bewijs dat Voltaire, die immer het fanatisme bestreed, blijk gaf te lijden aan dezelfde kwaal van zijn tijd.

* * *

Voltaire zet zijn campagne in zonder bepaalde gegevens over de zaak zelf. Hij zal noch moeite noch geld sparen; schampschriften worden gedrukt in Zwitserland en verspreid over geheel Frankrijk.

De rehabilitatie der familie Calas moet er komen. Het proces tegen de «Pénitents Blancs» moet gewonnen worden. Het katholiek parlement van Toulouse had de meest weersprekende gerechtelijke dwaling begaan door de meest onschuldige protestant te veroordelen.

«Protegez la veuve Calas, c'est une huguenote imbécile. Mais son mari a été victime des Pénitents Blancs. Il importe au genre humain que les fanatiques soient confondus,» schrijft hij aan d'Argental.

«Doet beroep op de publieke verontwaardiging door te herhalen, zelfs zonder bewijzen, dat een onmenselijk onrecht werd gepleegd, en immer zult U een kring van goedgelovigen vinden die U volgen», merkte terecht stafhouder Henri Robert op.

Deze kring groeide aan met de dag.

De memorie ter verdediging van Calas is niet het werk van een advocaat doch wel van een behendig polemist.

Voor de man uit de straat die van de zaak niets anders afwist dan datgene wat hij door deze memorie vernam, moest zonder de minste twijfel de onschuld van Calas blijken.

De geschiedenis wordt niet geschreven, wel gemaakt.

Voltaire's memorie is een strijdschrift van bijzondere aard, een gelegenheidswerk dat uiterst scherp wil zijn omdat alleen op deze wijze het meest kan worden bereikt.

Zijn kunde in de geschiedschrijving is onbetwistbaar; op dit gebied was hij een vernieuwer; niet door opsomming van opeenvolgende gebeurtenissen wordt de lezer geboeid en in staat gesteld een tijdperk van dag tot dag te kennen; wel moet de lezer een inzicht krijgen in de ideeën die de personages bezielde en in de belangen die ze nastreefden.

Bij het nasporen van de ideeën ten grondslag liggend van de historische feiten, geeft men natuurlijk een zeer brede mogelijkheid om de geschiedenis « te maken ».

Hij verstond de kunst om de voorstelling der feiten aantrekkelijk te maken en de glimlach bij de lezer te wekken.

Merkwaardig is b.v. het relaas over de dood van Keizer Karel VI (« Mémoires ») :

« Lorsque j'étais en Hollande, — schrijft Voltaire — » l'empereur Charles VI mourut, au mois d'octobre » 1740, d'une indigestion de champignons qui lui causa » une apoplexie; ce plat de champignons changea la » destinée de l'Europe », met zulk talent moest Calas' verdediging een meesterwerk worden.

* * *

Vader Calas wordt voorgesteld als een zachtmoedige ouderling door allen gekend als een voortreffelijk pater familias, zeer gehecht aan zijn gezin. Allen behoorden tot de protestantse godsdienst ter uitzondering van de zoon Louis die zich had bekeerd : « Il paraissait si éloigné de cet absurde fanatisme qui rompt tous les liens de la Société », schrijft Voltaire, dat hij de bekering van zijn zoon Louis had goedgekeurd en sinds dertig jaren een katholieke dienstmeid had, die al zijn kinderen had opgevoed.

Reeds hier wordt de waarheid geweld aangedaan : de familie Calas in plaats van de bekering van hun zoon Louis goed te keuren, beschouwde hem immer als een verloren zoon, die het geloof zijner voorvaderen had verlaten.

Chassainge getuigt : « La vérité est que tous, le père » et la mère, et à leur exemple, les fils ont été saisis » contre le pauvre Louis d'une haine enragée, qui » éclate dans tous les propos et dirige toutes les » actions. »

Louis Calas werd uit het ouderlijk huis verjaagd, en uit de familie gestoten.

Na gerechtelijke tussenkomst werd vader Calas drie jaar later uiteindelijk gedwongen een miniem onderhoudsgeld te betalen.

Dat Calas zich kon verheugen in de hulp van een katholiek dienstmeisje is eenvoudig te verklaren door het feit dat, ingevolge de vigerende wetgeving, geen protestant zijn diensten mocht verhuren.

Voltaire laat dan uitschijnen dat Marc Antoine er nooit aan gedacht had zich tot het katholicisme te bekeren.

Deze voorstelling van de feiten wordt eveneens formeel tegengesproken. Marc Antoine wenste als advocaat aan de Balie ingeschreven te worden. Na de opheffing van het edikt van Nantes, in 1685, bleven de protestanten het slachtoffer van politieke en sociale discriminatie; uit alle beoepen, behalve uit dit van koopman, werden zij uitgestoten.

Het staat vast dat Marc Antoine om in de schoot van de Balie opgenomen te worden, zich tot het katholicisme moest bekeren. Vader Calas wou ten

allen prijze deze nieuwe bekering verhinderen, en alleszins ook aan de betaling van een tweede onderhoudsgeld ontsnappen.

Voltaire houdt voor dat Marc Antoine's bekering in elk geval slechts schijnbaar was en dat in feite de familie zeer goed wist dat hij enkel hiertoe uiterlijk besloten had om op die manier de Balie te kunnen vervoegen; ook dit wordt formeel tegengesproken door zijn tijdgenoten. Alles liet op de meest ondubbelzinnige wijze blijken dat de bekering van Marc Antoine Calas beantwoordde aan zijn innige overtuiging.

* * *

Voltaire weet dat elke misdaad een drijfveer veronderstelt; indien dus geloofshaat en religieus fanatisme als drijfveer wegvielen, moest hij een andere uitleg vinden.

Zelfmoord ? Doch zelfmoord vereist ook een drijfveer.

Marc Antoine werd voorgesteld als een droefgeestige jonge man, die enerzijds zeer ghecht was aan de protestantse overtuiging doch anderzijds genoodzaakt werd dit geloof af te zweren om zijn levensdroom te kunnen verwezenlijken. Hij viel ten prooi aan een innerlijke strijd die tot versombering en verbittering leidde en tenslotte met een wanhoopsdaad eindigde.

Lange tijd reeds, schrijft Voltaire, was hij gekweld door de doodsgedachte, lezer van Plutarque en Montaigne en bewonderaar van de monoloog van Hamlet; alle invloeden wijzen op zelfmoord. Ook deze voorstelling vervalt in het niet wanneer we weten dat de 103 getuigen waaronder zeer vele buurmensen en kennissen, eensgezind bevestigen dat Marc Antoine blijgezind was en een zeer minzame omgang met hen had.

Ook in de aangewende middelen schijnt Voltaire weinig kieskeurig; hij die op dit ogenblik een van de meest invloedrijke personages was van zijn tijd, wist ook deze invloed te gebruiken en liet de raadsheren, die over de herziening van het proces moesten beslissen, contacteren.

Meende Voltaire het werkelijk toen hij schreef : « Il en est de la justice comme du ciel. Il faut faire solliciter les magistrats fort et longtemps, matin et soir, par leurs amis, leurs parents, leurs confesseurs, leurs maîtresses. »

In elk geval moeten wij vaststellen dat hij niets onaangeroerd liet en ook misbruik maakte van de wantoestanden die hij elders zo sterk hekelde.

Op 1 maart 1763 verklaart het Hof van Verbreking de vraag in herziening ontvankelijk en op 9 maart 1795 beveelt het Parlement van Parijs de plechtige in eerherstelling.

* * *

Dat Voltaire hier een persoonlijk en onbetwistbaar succes bereikte valt niet te loochenen.

De vraag stelt zich echter : berustte de veroordeling van Calas werkelijk op een gerechtelijke dwaling ?

Het is dus aangewezen terug te komen op de materiële vaststellingen die onmiddellijk na de feiten werden verricht en die in de polemiek van Voltaire onaangeroerd werden gelaten.

Eerste element : Onmiddellijk na de feiten in de nacht van 13 op 14 oktober onderhoorde Procureur David de Beaudriguez ter plaatse de familie Calas. Welnu, de afgelegde verklaringen waren eensluidend : de familie had zich te zeven uur aan tafel gezet, samen met Lavoisier die bij toeval die avond uitgenodigd was. Na het diner verliet Marc Antoine de kamer om zich

te begeven naar een drankgelegenheid van de rue des Filatiers, zoals hij bijna elke avond placht te doen. De andere familieleden waren vreedzaam rond de tafel blijven babbelen; toen omstreeks 8.30 uur 's avonds Pierre Calas zijn vriend Lavaisse uitgeleide deed, hebben zij op gelijkvloers Marc Antoine vermoord aangetroffen.

Dit eerste onderhoor wekte de indruk dat de afgelegde verklaringen door hun eensgezindheid eerder geleken op een opgelegde les.

Daags nadien vond een tweede onderhoor plaats: waar de familie Calas de vorige avond eensgezind tot moord had besloten, verhaalde zij nu, even eensgezind, dat Marc Antoine verhangen werd aangetroffen; dat zij allen de vorige avond hadden gelogen om de eer van de familie te redden, gezien te dien tijde de lijken van zelfmoordenaars aan profanering werden overgeleverd.

Ook deze verklaring leek nogmaals een opgelegde les en het bewijs hiervan werd geleverd.

De procureur David de Beaudriguez kwam inderdaad tot de vaststelling dat deze plotse verandering ingegeven was door de advocaten van de familie Calas met wie zij de vooravond nog een zeer lang onderhoud hadden. Zo onvoorzichtig waren deze confraters dan nog, dit onderhoud vast te leggen in drie brieven, die zij richtten tot vader Calas, de zoon Pierre en de vriend Lavaisse; twee van die brieven werden onderschept¹; de derde brief kwam in het bezit van vader Calas.

In deze brieven werd de beklaagden erop gewezen dat zij de juiste verhangingspositie moesten aanduiden, nl. dat het lijk verhangen werd gevonden aan een koord, bevestigd midden over een balk, welke rustte op de stijlen van de half open deur tussen winkel en magazijn; dat zij er de nadruk moesten op leggen dat indien zij hierover bij hun eerste ondervraging geen melding hadden gemaakt, dit enkel ingegeven was door de vrees de familie onteerd te zien door een zelfmoord.

«Het is nutteloos dat deze brief door ons ondertekend wordt,» zo besloot de opsteller, «gezien u zich toch wel zult herinneren van wie hij uitgaat, vermits wij gisterenavond dit met u besproken hebben.»

Tweede element: Procureur de Beaudriguez bewees onmiddellijk dat de voorgehouden zelfmoord door verhangen materieel onmogelijk was.

In aanwezigheid van de beklaagden werd proefondervindelijk bewezen dat het slachtoffer zich onmogelijk had kunnen verhangen zoals voorgesteld door de familie Calas.

Vooreerst omdat rekening houdend enerzijds met de lengte van de gebruikte koord en anderzijds met de hoogte van de deur en de lengte van het slachtoffer, dit zichzelf had moeten opheffen om zich te kunnen verhangen.

Vervolgens omdat het blok waaraan de koord bevestigd was en dat, volgens verklaring van de familie Calas, op de twee deurstijlen rustte, noodzakelijkerwijze moest wegglijden bij de minste drukking.

Verder omdat op de plaats waar volgens verklaring van vader Calas het blok bevestigd was geweest, men een dikke en onaangeroerde laag stof vond.

Eindelijk omdat daar waar vader Calas voorhiel dat, om zijn zoon uit de verhangingspositie te bevrijden, hij de koord had moeten doorsnijden, deze koord intact werd teruggevonden.

Dat na deze vaststellingen procureur de Beaudriguez innig overtuigd was van de schuld van de familie Calas, zal ons niet verwonderen «non pas parce qu'il était fanatique,» zo schrijft Chassaing, «mais parce

qu'il était juge d'instruction. Dans tous les temps, les juges d'instruction — et c'est leur métier — chercheront à établir la culpabilité des prévenus.»

Op al de in dit verband gestelde vragen bleef de familie Calas het antwoord schuldig. Ook later bleven ze evenzeer onbeantwoord.

Derde element: de thesis van de zelfmoord bleek ook onverenigbaar met de vaststellingen verricht door de wetsdokter bij de lijkschouwing: de hals van de verhangene droeg duidelijk de sporen van een dubbel touw.

Welnu, de koord bleek niet voldoende lang te zijn om, bij verhangen, dubbel rond de hals te worden aangebracht.

* * *

Ziedaar de gegevens.

U weet wat Voltaire hierover verzweeg.

En nu verwacht U ongetwijfeld een stellingname.

Elke conferentie vergt een conclusie.

Moord op Calas of zelfmoord van Calas?

Sinds meer dan een eeuw hebben beide thesissen de meest hartstochtelijke twisten doen ontstaan tussen tegenstrevers behebt met een gelijkwaardig fanatisme.

De mensheid zoekt naar waarheid en gerechtigheid door een voortdurende strijd tegen dwaling en dwang.

In elke georganiseerde maatschappij wordt die strijd, omwille van hetzelfde ideaal, gevoerd tegen de misdadiger. Dat niet altijd succes bereikt wordt hoeft geen betoog.

In het proces Calas werd deze kamp gevoerd tegen een gehele familie, die angstvallig de ontsluiting van het geheim over de dood van het slachtoffer heeft willen verhinderen.

Roept ons deze zaak niet onbewust een niet minder ophefmakend proces der XXe eeuw voor de geest waar ook de gehele moderne gerechtelijke inrichting storm liep tegen het stilzwijgen van een familiaal clan?

Door dit zwijgzaam verzet is evenzeer het clan Calas, als het clan Dominici, er is geslaagd gedeeltelijk zijn geheim te bewaren.

In beide zaken staat de schuld van het hoofd der familie met zekerheid vast, zonder dat men er evenwel ooit in geslaagd is precies de rol te bepalen door de andere leden van het clan gespeeld.

In de zaak Calas werd, na de terechtstelling van de vader, bij later arrest de zoon verbannen, wat Voltaire terecht deed opmerken: «Pourquoi le bannir, s'il est innocent? et pourquoi se borner au bannissement s'il est coupable?»

Wij onderschrijven echter volledig hierbij de opmerking van stafhouder Henri Robert: «La justice a parfois de ces illogismes lorsqu'elle n'a pas la certitude absolue de la culpabilité, et qu'elle transforme son léger doute en grande indulgence, sans vouloir, toutefois, aller jusqu'à l'acquiescement.»

Dat niet alle details van deze moord in het licht werden gesteld lijdt geen twijfel, doch zeer weinigen zullen het nog aandurven te beweren dat hier een gerechtelijke dwaling werd begaan.

De taak die Voltaire op zich nam in het proces Calas, is slechts een facet van zijn campagne tegen onverdraagzaamheid en willekeur.

Een sterke behoefte aan geestelijke gezondmaking deed hem in opstand komen tegen al de wantoestanden, alhoewel hij overtuigd was dat zijn kritiek het kwaad niet uit de wereld zou helpen; de toekomst zou ons in geen geval «le meilleur des mondes» brengen.

Een wereld zonder onvolmaaktheden en zonder klein-

menselijke gebreken was voor hem niet alleen een utopie, doch zelfs niet wenselijk.

Wijselijk laat hij Memnon getuigen: « Monseigneur, sans femme et sans diner, à quoi passeriez vous votre temps ? »

De rehabilitatie is een persoonlijk succes van Voltaire.

Calas was echter *schuldig*.

Zijn veroordeling berust *niet* op een gerechtelijke dwaling.

Antwoord van Mr N. BILTRIS, Stafhouder der Batie van Antwerpen

De regeling van deze plechtige openingszitting kent aan de feestredenaar de plaats toe die in deze Assisenzaal door het Openbaar Ministerie wordt ingenomen.

Wellicht is het daaraan toe te schrijven dat mijn confrater, Mr Van Nieuwenburgh, heden een dubbel rekvisitorium heeft uitgesproken: tegen de ongelukkige Calas die op 10 maart 1762 te Toulouse werd geradbraakt, en tegen Voltaire, die, na een drie jaar lange inspanning, op 9 maart 1765, het eerherstel van deze veroordeeld mocht bekomen bij arrest van de *Maîtres des Requêtes de l'Hôtel du Roi*.

Het applaus waarop uw rede werd onthaald getuigt, mijn waarde confrater, van de belangstelling en de bewondering die U bij uwe toehoorders hebt verwekt. Het weze mij toegelaten U van harte te feliciteren en U te loven voor de sobere maar overtuigende wijze, waarop U ons de feiten hebt geschetst, de karakters hebt geschilderd en ons van de juistheid uwer besluiten hebt trachten te overreden.

U weet echter dat ik mij niet bij lofwoorden mag beperken en dat ik traditioneel verplicht ben kritiek op uw feestrede uit te spreken.

Laat mij dus mijn verwondering erover uitdrukken dat U zonder aarzelen durft verklaren dat Jean Calas schuldig was en dat het arrest van 9 maart 1762 van het Parlement van Toulouse, dat hem veroordeelde om geradbraakt te worden, recht heeft laten geschieden.

Dit betekent niet dat ik zeker ben van zijn onschuld, zoals bij voorbeeld A. Coquerel, de protestantse dominee, of zoals Voltaire — maar was Voltaire werkelijk daarvan overtuigd?

Maar met al degenen die zonder vooroordeel het proces hebben ingestudeerd, met stafhouder Henri-Robert, met onze oud-confrater Mr Francis Delbeke, met Huc, de vermaarde professor in de Rechtsgeleerde Faculteit te Toulouse, met Marc Chassaigne, denk ik dat er terzake een onuitwisbare twijfel bestaat. En ik meen dat het Parlement van Toulouse zelf het beste bewijs heeft geleverd van die bestaande twijfel, door zijn arresten van 9 en 18 maart 1762.

Immers, sinds de tragische nacht van 13 oktober 1761 zijn vijf personen aangehouden en verdacht van moord of medeplichtigheid aan moord op de persoon van Marc-Atoine Calas: de vader, de moeder en de broeder van het slachtoffer, Lavaysse, een vriend die toevallig die dag te hunnen huize had gedineerd, en Jeannette, het dienstmeisje.

De thesis van de beschuldiging is dat Marc-Antoine werd vermoord door zijn familie, die zijn bekering wilde beletten en dat al de beschuldigten betrokken zijn in deze moord.

Bij arrest van 9 maart 1762 veroordeelt het Parlement van Toulouse Jean Calas tot de doodstraf door foltering, en schorst zijn uitspraak wat de andere beschuldigten betreft.

De reden van deze schorsing is overduidelijk: het Parlement verwacht dat de oude Jean Calas, gedurende de foltering — men brak hem de vier lede-

maten met ijzeren staven — de misdaad zou bekennen.

Maar, ondanks zijn afgrijpselijke pijnen, getuigde Calas van een bewonderingswaardige standvastigheid, en gedurende de twee uren die hij op het rad doorbracht alvorens gewurgd te worden, legde hij geen bekentenis af. En wanneer de Procureur-Generaal aan Pater Bourges, die de foltering had bijgewoond, van verre toeroept: « Eh bien, Père, notre homme a-t-il avoué ? », dan bekomt hij een zeer teleurstellend negatief antwoord.

Waarop het Parlement, op 18 maart 1762 — dus acht dagen later — al de andere beschuldigten vrijspreekt, maar nochtans de zoon, Pierre Calas, verbant. Ongrijmde beslissing, die duidelijk aantoonde dat de Raadsheren twijfelden en dat zij de bekentenissen van vader Calas verwachtten om de andere personen te veroordelen, die beschuldigd waren van deze gemeenschappelijke moord en allen dezelfde verklaringen hadden afgelegd.

Dit tweede arrest heeft aan het eerste alle morele waarde ontnomen en het striemend verwijt dat ik tot het Parlement van Toulouse richt is geenszins dat van Voltaire: godsdienstige vooringenomenheid, maar wel dat het de aloude regel « in dubio pro reo » heeft geschonden, waaraan nochtans Sudre, de advocaat van Calas, met aandrang had herinnerd.

Dit arrest had de fundamenteelste regel van een menswaardige strafrechtsbedeling miskend, te weten dat de twijfel aan de beschuldigde ten goede komt. Daarom verheugt het mij ten zeerste dat het door het Conseil du Roi werd verbroken en dat Calas in ere werd hersteld.

Zulks diende te geschieden omdat zijn schuld niet bewezen was, en ik meen dat die reden voor een beschaafd mens volstaat. Ik beweër echter niet dat de onschuld van Calas vaststaat.

Voltaire heeft zulks voorgehouden en uitgebazuind.

Vanzelfsprekend had hij desaanstaande niet de minste zekerheid en ik betwijfel zelfs dat hij van Calas' onschuld werkelijk overtuigd was.

U hebt ons immers herinnerd aan de eerste vermelding van dit proces door Voltaire. In zijn brief van 22 maart 1762 neemt hij aan dat Calas zijn zoon heeft gewurgd en hij merkt op: « Nous ne valons pas grand'chose, mais les huguenots sont pires que nous... »

Wanneer hij echter vier dagen later het bezoek ontvangt van Dominique Audibert, een protestantse handelaar, komende van Toulouse, die natuurlijk van het eigenlijk proces niets afweet — het onderzoek is volstrekt geheim en er zijn geen publieke debatten — maar die hem zegt dat de veroordeling slechts verklaarbaar is door de invloed van een katholieke religieuze secte, de « Pénitents blancs », dan zien wij Voltaire, de rationalist waarvan het ganse leven staat in het teken van de strijd tegen absolutisme, godsdienstig fanatisme en onverdraagzaamheid, onmiddellijk te velde trekken. Hij schrijft aanstonds aan Kardinaal de Bernis om hem te vragen, woordelijk: « wat hij van het vreselijk avontuur van Calas moet

denken». Het antwoord van de Kardinaal luidt: « Je ne crois pas un protestant plus capable d'un crime atroce qu'un catholique, mais je ne crois pas non plus, sans preuves démonstratives, que des magistrats s'entendent pour faire une horrible injustice. »

Nu schrijft Voltaire naar de Languedoc; en katholieken en protestanten antwoorden hem eenparig dat hij de misdaad van Calas niet moet betwijfelen.

Niettemin verklaart hij op 4 april, dus tien dagen na het bezoek van Audibert: « Il est avéré que les juges toulousains ont fait rouer le plus innocent des hommes. Jamais depuis la Saint-Barthélemy, rien n'a tant déshonoré la nature des hommes. Criez et qu'on crie ! »

Maar elf dagen later schrijft hij: « Je ne puis avoir parlé de mon opinion sur cette affaire, puisque je n'en ai aucune. »

Hij heeft niettemin reeds het ordewoord gegeven: « Criez et qu'on crie ! », en hij zal zulks blijven zeggen jaren lang. Ook schrijft hij: « ... il faut que MM. de Beaumont et Mallard fassent brailleur en notre faveur tout l'Ordre des Avocats. »

« Brailleur », het woord is niet vleidend voor onze Orde. En het is onverdenkend; indien er in de zaak Calas een « brailleur », een schreeuwerige balker, is geweest, dan is het Voltaire zelf.

Mijn waarde confrater, vermits ik kritiek op uw rede moet uitbrengen, laat mij toe er mijn spijt over uit te drukken dat U niet hebt onderstreept dat de grote historische betekenis van de zaak Calas hierin besloten ligt, dat Voltaire, geboren journalist, dan voor de eerste maal van een proces een « affaire » heeft gemaakt en van een strafrechtelijk geding een publiek debat.

Anderzijds, U hebt het tijdperk waarin de feiten plaats grepen, voorgesteld als zijnde gekenmerkt door verregaande corruptie, absolute willekeur en rechteloosheid, en U hebt verklaard dat Voltaire zeer weinig achting had voor de advocaten van zijn tijd die hij als duistere babbelaars aanzag. Voor de toenmalige magistraten was hij natuurlijk nog wreder.

Maar waarom hebt U de nagedachtenis van die confratres en magistraten niet tegen zijn kritiek verdedigd? Of zijt U soms gekant tegen ieder eerherstel? Want in mijn wandel door het Calas-proces heb ik, tot mijn bijzonder genoegen, steeds waardige, bekwame en gewetensvolle confraters ontmoet. En zo door de onderzoekende capitoul David de Beaudrigue de rechten der verdediging werden geschonden, en zo de Raadsheren van Toulouse de twijfel niet aan de beschuldigde hebben laten ten goede komen, toch lijdt het weinig twijfel dat deze magistraten de verwijten van sectarisme en vooringenomenheid hun door Voltaire en de door hem opgehitste publieke opinie toegericht, niet in het minst verdiend hebben.

Graag had ik U dan ook aan Sudre, de verdachte van Calas te Toulouse en aan zijn advocaten te Versailles, de hulde zijn brengen waarop zij recht hebben en waarvan zij door Voltaire's glans werden beroofd, en anderzijds de magistraten van de Rechtbank der capitouls en van het Parlement van Toulouse zien vrijpleiten van alle onverdiende verwijten.

En vooreerst, hulde aan Sudre, die, in dat volstrekt geheim onderzoek de verdediging heeft moeten voordragen onder vorm van memories, zonder mogelijke beraadslaging met zijn cliënt.

Weinu, de verweerschriften van Sudre zijn merkwaardig. Eenvoudig, zonder omwegen en zonder bombast, sterk gemotiveerd, weerleggen zij de telastlegging; zij wijzen verder op de nietigheden in de proce-

dure en onderstrepen krachtadig en het gemis aan degelijk bewijs en het feit dat men slechts over vermoedens beschikt. Zij leggen de nadruk op de broosheid van dergelijk bewijsmateriaal en herinneren eraan dat reeds een verordening van Karel de Grote ertegen opkwam. Vermoedens, schrijft Sudre, mogen dan eerst in aanmerking komen wanneer zij onbetwifelbaar zijn, en er als noodzakelijk gevolg uit voortspruit dat de verdachten de misdaad hebben bedreven, en het onmogelijk is dat zij haar niet zouden bedreven hebben.

Een groot advocaat, voorwaar, wiens verweerschriften oneindig uitsteken boven die van Voltaire.

Dat de onderzoeksrechter, David de Beaudrigue, volstrekt overtuigd was van de schuld der verdachten valt niet te betwijfelen. Uw ervaring schijnt dit als zeer normaal te beschouwen. In casu is dit alleszins zeer begrijpelijk.

De beschuldigten hadden hem inderdaad achtereenvolgens twee versies van de feiten opgedist, en de tweede — die van de zelfmoord — bleek onverenigbaar met de gekende feiten en de deskundige bevindingen.

David de Beaudrigue had echter de zaak in een ongegrond dilemma ingesloten: of moord door de familie, of zelfmoord, wanneer nochtans een derde mogelijkheid bestond: de moord door een onbekende derde.

Deze hypothese werd door hem nooit onderzocht omdat hij meende dat daartoe geen vermoedens aanwezig waren.

En nochtans blijkt uit de procedure dat vader Calas dezelfde namiddag rijksdaalders aan zijn zoon had toevertrouwd met opdracht deze in ponden om te zetten, en dat noch rijksdaalders, noch ponden op het slachtoffer werden teruggevonden. En niet de minste uitleg is daarvoor aanwezig.

Die omstandigheid werd door niemand in acht genomen, ook niet door David de Beaudrigue, die ons anders als een bijzonder ervaren — maar ook zeer zelfvoldaan — magistraat voorkomt. Hij heeft voorzeker een grote invloed gehad in de Rechtbank der Capitouls, welke op 18 november 1761 beval dat de drie Calas op de pijnbank zouden worden gelegd, en dat Lavaysse en Jeannette er aan voorgesteld zouden worden.

Beroep werd ingesteld door de beschuldigten en a minima door het Openbaar Ministerie en de zaak kwam voor het Parlement, U weet met welk gevolg.

Deze rechtsmacht, die door Voltaire werd genoemd « le Parlement le plus sanguinaire de France », verdienende voorzeker deze schimp niet.

Niets laat de veronderstelling toe dat de raadsheren zich hebben laten beïnvloeden door godsdienstige vooroordelen, of dat zij gedwee de publieke opinie hebben gevolgd, die toen bijna eensgezind Calas veroordeelde. Inderdaad, zelfs Barthès, een protestants professor uit Toulouse, betwijfelt geen ogenblik diens schuld, en hij haalt een citaat aan van Cicero om ieder gevoel van medelijden uit te sluiten.

Integendeel. De aangestelde raadsheer-verslaggever, de heer de Cassan-Clairac, waarvan Voltaire zelf de onpartijdigheid en de schrandere geest erkende, trok zich enkele dagen in een Karthuizerklooster terug om er aan alle vreemde invloed te ontsnappen en zijn verslag in de gewenste kalmte en sereniteit op te stellen.

Magistraten zonder vooringenomenheid zeker, die als grote magistraten in de geschiedenis zouden opgenomen zijn, hadden zij niet de essentieelste regel van een beschaafde rechtsbedeling miskend.

Ik begrijp dan ook dat Lodewijk de XVe, toen men hem tijdens de herzieningscampagne verklaarde: « Les

juges ont pu se tromper, il n'est ni bon cheval qui ne bronche,» antwoorde: «Ce n'est pas un juge, c'est tout le Parlement de Toulouse qui se serait trompé. J'admets qu'un cheval bronche, mais pas toute une écurie.»

Maar ook bij de latere procedure verwekken de advocaten, die het verzoek tot cassatie en herziening bij de Conseil du Roi indienden, en deze Hoge Raad onze totale achting.

Eerst Elie de Beaumont, die in een memorie, door vijftien andere advocaten mede-ondertekend, de talrijke vormgebreken opsomt die cassatie of herziening moeten medeslepen.

Daarna Mariette, advocaat bij de Conseil du Roi, die het inleidend verzoekschrift opstelde, welk een werkelijke voorziening in cassatie is, waarbij zeven middelen worden ingeroepen. Laat mij de eerste twee vermelden omdat zij in nauw verband staan met de rechten van de verdediging:

1) de aanhouding gebeurde zonder rechterlijk bevel en de opsluiting zonder voorafgaand onderzoek;

2) het proces-verbaal van begeving ter plaats is nietig, omdat het alleen de bezwaren vermeldt en niet de omstandigheden ter ontlasting; en ook omdat het niet onmiddellijk en zonder verplaatsing werd opgesteld.

U kent het vervolg.

Op 7 maart 1763 verklaarde de Raad het verzoekschrift ontvankelijk en beval hij aan het Parlement van Toulouse hem het dossier en zijn beweegredenen over te maken.

Op 4 juni 1764 verbrak hij wegens vormgebrek het vonnis en het arrest van veroordeling, trok de zaak tot zich en verzond ze naar de Requêtes de l'Hôtel.

En op 9 maart 1765, dus juist drie jaar na de veroordeling, werd met eenparigheid van stemmen een arrest geveld waarbij Calas in ere werd hersteld.

Voorzeker een triomf voor Voltaire. Maar ook een verdiend succes voor al de advocaten van Calas, van Sudre tot Mariette, wier aanklacht van de schending der pleegvormen, en dus der rechten van de beschuldigen, de cassatie hebben gemotiveerd.

Want de advocaten en de rechters die aan dit proces deelnamen, hebben zich steeds op het verheven rechtskundig plan bewogen en zulks strekt hun allen tot eer.

Voltaire, ik geef U dat gaarne toe, was minder kies in de door hem aangewende middelen. Hij verkoos de publieke opinie op te ruïen. «Criez et qu'on crie.»

Maar voor Voltaire was de zaak Calas slechts een moment in zijn levenslange strijd tegen fanatisme en absolutisme en tegen zekere godsdienstige en wereldlijke autoriteiten, die daarvan lieten blijken.

En alhoewel ik zekere middelen ten zeerste afkeur, toch zal ik, uw talent ten spijt, Voltaire niet veroordelen, want in zijn bittere strijd was hij gedreven, niet door kleingeestigheid of vooroordeel, maar wel door een onweerstaanbare dorst naar vrijheid en naar verdraagzaamheid.

Daarom, en omdat ik onverdraagzaamheid, dochter van hoogmoed en domheid, als een der onvergeeflijke, mensonterende zonden aanzie, zal ik Voltaire voor die eerste campagne in gerechtszaken vrijspreken.

En ook omdat ik niet een man kan veroordelen die heeft voorgeschreven: «Souviens-toi toujours de ta dignité d'homme», en die nooit zelf aan deze regel is tekort gekomen.

* * *

De geschiedenis zal ook hier van tragische ironie laten blijken.

Dezelfde Franse revolutie die het stoffelijk overschot van Voltaire, de schrijver van het «Traité de la Tolérance», naar het Panthéon deed overbrengen, liet in 1793 de kleinzoon van David de Beaudrigue onthoofden. Zij misdaad bestond hierin dat hij de laatste afstammeling was van degene die de legende verantwoordelijk stelde voor de dood van Calas.

* * *

Ziedaar, mijn waarde confrater, enkele bedenkingen die mij werden ingegeven door uw uiteenzetting.

U gelieve ze als een hulde te aanvaarden, die uw talent ruimschoots verdiend heeft, en laat mij U opnieuw, en van harte, gelukwensen voor uw merkwaardige feestrede.

* * *

En nu, Waarde Confraters, laat ons, de traditie getrouw en met innigheid, de nagedachtenis huldigen van hen die uit ons midden werden weggerukt.

Het is een zware tol die de dood gedurende het verlopen jaar van ons heeft geëist: zes confraters zijn ons inderdaad ontvallen.

* * *

Oud-Stafhouder Joseph Leclef overleed op 30 oktober 1955. Vijf en vijftig jaar was hij toen advocaat geweest.

Onder zovele deugden, praalden bijzonder bij hem natuurlijke voornaamheid, absolute eerlijkheid, goedge eenvoud en grote bescheidenheid. Hij was dan ook algemeen geëerd en zo de betuigde eerbied soms een ietwat gemeenzame uiting vond, dan was dit een zeker bewijs van oprechte genegenheid.

De eenvoud van Mr Leclef hield noch van grootse debatten, noch van spitsvondige juridische nieuwigheden. In zijn rustig gemoed vond de volkse spreuk als zou een slecht vergelijk beter zijn dan een goed proces, een gunstige weerklank. Daarom stuurde hij steeds aan op een minnelijke regeling die het gerechtelijk debat zou uitschakelen. Mocht hij daarin niet slagen en was het debat onvermijdelijk, dan zette hij zijn verzoeningspogingen nog voort ter balie, waar hij pleitte op de hem eigen, rustige, simpele en bezadigde wijze.

Hij oogste veel successen: alle dienen te worden toegeschreven aan zijn ongekunstelde eerlijkheid, aan zijn morele waarde.

Zijn vader was senator geweest. Het is dus niet verwonderlijk dat Mr Leclef de politieke weg opwandelde, en nog min dat, wegens zijn natuurlijke bescheidenheid, hij zich beperkte tot gemeentelijke politiek.

Om reden van zijn vaderlandslievende deugden door de bezetter aangehouden, vertoefde hij verschillende maanden in het opsluitingshuis der Begijnenstraat, waar hij voorheen slechts zeldzame en vluchtige bezoeken aan ongelukkige cliënten had gebracht.

Reeds in 1920 werd hij geroepen om te zetelen in de Raad der Orde; herhaaldelijk herkozen, bracht hij talrijke jaren in de schoot van de Tuchtraad door.

In 1933 werd hij tot Stafhouder aangewezen. Steeds eenvoudig en bescheiden, stond hij verbaasd voor de opperste eer die de genegenheid en het vertrouwen van zijn confraters hem aldus hadden betuigd; hij had deze nochtans ten volle verdiend, want hij had er nooit naar getracht.

Zijn gezag was groot, en vloeide voort uit zijn uitzonderlijke morele verhevenheid.

Op een man van zo een absolute eerlijkheid, maar met zulk een goedge inborst, zal de geduchte last van het Stafhouderschap voorzeker bijzonder zwaar hebben

gewogen. Enerzijds een vastberaden wil een beroep, waarvan geen te fiere opvatting mogelijk is, steeds gaaf te houden, anderzijds een natuurlijke en ruime vergevingsgezindheid voor de ongelukkige confraters die mochten gezondigd hebben. Stafhouder Leclef heeft nochtans deze strijdige eisen weten te verzoenen, en bij zijn aftreden droegen wij hem allen nog meer achting en genegenheid toe.

Zoals mij hooggeachte voorganger, Stafhouder Van der Donckt, het terecht in zijn rouwhulde heeft aangestipt, is er geen man op wie het woord van Gregorius van Nazianza meer toepasselijk is: «Hij was een man, nederig en groot, die niet hield van uiterlijke praal, bescheiden in zijn woord, getrouw in zijn vriendschap, oprecht naar geest en hart, die zijn geluk zocht in zijn plicht».

* * *

Op 26 februari ontviel ons Mr Henri Van Oekel.

In 1907 als stagiaire bij Mr Palmans ingeschreven, zou Mr Van Oekel tijdens een acht en veertig jarige carrière op zijn beurt vijf en dertig jonge advocaten als stagiaire, en drie als schoonzaan aanvaarden. Zeventien staan thans nog in onze rangen.

Zo Mr Van Oekel minder voelde voor strafzaken en zo hij de voorkeur gaf aan burgerlijke processen, handelsgeschillen en administratieve aangelegenheden, zo gaf hij in de behandeling dezer meer rustige zaken blijken van een ontembare strijdlust, die de heftigste correctionalisten hem hadden mogen benijden.

Zijn elegant voorkomen ging gepaard met een edele levensbeschouwing, die hij op professioneel gebied beleeft. Hij was voorzeker een geduchte tegenstander, maar die door zijn absolute loyaliteit aller eerbied afdwong.

Mr Van Oekel vergenoegde zich niet met in onze rangen te dienen, hij deed zulks ook als magistraat. In januari 1914 had hij het ambt van Voorzitter van het Arbeidsgerecht van Beroep te Antwerpen aanvaard, en hij bleef die functie vervullen tot in 1953. De Balie is hem bijzonder erkentelijk om in deze hoedanigheid haar rechten en prerogatieven steeds te hebben doen eerbiedigen.

Blijmoedig en levenslustig, toonde Mr Henri Van Oekel een bestendige en veelzijdige belangstelling voor het culturele, politieke en sociale leven van zijn volk. Geen wonder dus dat hij met hart en ziel deelnam aan de strijd voor de vervlaamsing van ons gerechtsleven, en dat hij zich inspande voor de ontwikkeling van een Nederlandstalige rechtswetenschap, onder meer door zijn medewerking aan het beheer van het Rechtskundig Tijdschrift.

Bij zijn heengaan is een der besten ons ontvallen. De Balie had hem haar achting betuigd met hem van 1930 tot 1935 tot lid van de Tuchtraad te verkiezen.

* * *

Pas drie weken later, trof ons een nieuwe rouw: Mr Joseph Wauters ontviel ons.

In juli 1899 te Leuven tot doctor in de rechten gepromoveerd met de grootste onderscheiding, trad Mr Joseph Wauters hetzelfde jaar in stage bij Mr Albert Maeterlinck. Hij maakte deel uit van de Orde tot in 1916, verliet ons dan even, doch keerde zes jaar later voor goed tot ons terug.

Sinds 1943 was zijn gezondheid zeer wankelend en zo was Mr Wauters verplicht zich uit het actieve balieleven terug te trekken. Onze jongeren hebben hem dan ook weinig of niet gekend. En de ouderen? Voorzeker, zij hebben zijn heldere en soms bijtende pleitreden bewonderd, die steeds in zeer verzorgde stijl en

in een sierlijke taal werden voorgedragen. Maar meestal bleef het daarbij.

Want Mr Wauters had een streng voorkomen en men voelde in zijn aanwezigheid weinig lust tot gemeenzaamheid of gemoedelijkheid. Slechts met veel geduld en takt ontdekte men onder de uiterlijke onge-
naakbaarheid, een uiterste fijngevoeligheid, een grote verhevenheid van gedachten, en in de dagelijkse omgang, een grote bekommernis voor gerechtigheid alsook een hoffelijkheid waarvan de uitingen soms wel enigszins verouderd bleken.

Sinds 1922 was Mr Joseph Wauters medewerker van onze betreunde confrater Mr Robert Van Reeth. Misschien leed de erkenning van zijn persoonlijke verdiensten onder de glans van zulk schitterend patronaat.

Van 1911 tot 1945 doceerde Mr J. Wauters aan het Hoger Handelsinstituut te Antwerpen de grondbeginselen van het burgerlijk recht, van het handelsrecht en van het vergelijkend recht waarvan hij dan ter balie al de twistpunten wist uit te pluizen en uit te baten.

Met onwankelbare sereniteit droeg hij het leed en de onheilen van een lange en smartelijke ziekte.

Dan ontwaardden velen onder ons bij hem een grootmoedigheid die zij niet hadden vermoed, en die zij toen slechts konden betreuren niet vroeger te hebben erkend.

* * *

Op 28 juni werden wij bijzonder smartelijk getroffen. Met verslagenheid vernamen wij het overlijden van Mr Jules Franck.

Nooit zal ik de atmosfeer vergeten die dan in onze gerechtszalen heerste. Overal diep bedroefde gemoederen en zachtere tonen: er was een dode in huis. En indien men bij de ingang nog een glimlachende confrater ontmoette, dan klonk het zonder enige begroeting: «Weet gij dat Jules Franck is overleden?» Hij wist het natuurlijk niet. Nu was de glimlach uitgewist en telde men een treurende confrater meer.

Niemand werd ooit door de ganse Balie zo geliefd als Mr Jules Franck. En niet alleen door zijn confraters, maar door ontelbare mensen. Op de lijkdienst bleek het ruime schip van de St-Antoniuskkerk veel te klein om al diegenen te ontvangen, magistraten, confraters, cliënten en andere vrienden die hem een laatste hulde wilden brengen. En nooit was dergelijke grenzeloze genegenheid beter verdiend, want niemand is ooit edelmoediger geweest dan onze betreunde confrater.

Indien wij voor enkele maanden pas zijn vijftigjarig jubileum hadden gevierd, zo was nochtans, volgens het treffend woord van de heer Procureur des Konings, Mr Jules Franck drie en zeventig jaar *jong* wanneer hij, ingevolge een verkeersongeval, uit ons midden werd weggerukt.

Een der jongsten onder ons, en die niet over de baan kon met officieel vertoon en grote woorden. Daarom zullen deze woorden, gewijd aan zijne nagedachtenis die ons bijzonder dierbaar is, diepgevoelde maar eenvoudige woorden zijn.

Het ganse leven van Mr Jules Franck, met zijn rijkge vulde loopbaan — hij was herhaaldelijk lid van de Tuchtraad en werd Onder-Voorzitter van het Verbond der Belgische Advocaten — was een hymne aan de Vreugde, een zang van optimisme en jeugd. Hartelijk, oprecht en innig goed, met rustig gelaat en speelschalkse ogen, schonk hij ons op de meest gulle wijze, gedurende vijftig jaren, de schatten van zijn edelmoedig hart en van een typische, onweerstaanbare Antwerpse humor. Spirituele pleidooien volgden op geestige tafeltoespraken. Want niemand was nauwer verbonden met de Balie, en er was geen enkele betoging van ons beroepsleven, ook geen banket, waar Mr Jules Franck

niet werd aangetroffen. Deze ondeugende en rumoerige jongere boezemde daar overigens een heilzame vrees in aan grootsprakerige babbels, tot ons aller opluchting.

Maar deze steeds glimlachende en schertsende confrater had rotsvaste overtuigingen. En in de eerste plaats zijn Vlaamse overtuiging.

Gegroeid uit het volk, hield hij van zijn volk, zijn Vlaamse volk.

En zijn ganse leven door heeft hij gestreden voor de volledige erkenning van het recht van dit volk op zijn taal, en door zijn taal, op een eigen, verheven cultuur.

Hij spande zich dan ook met hart en ziel in voor de vervlaamsing van het gerechtsleven. Hij was sinds de oprichting Voorzitter van de Beheerraad van het Rechtskundig Weekblad en was herhaaldelijk de bezienende Voorzitter van de Vlaamse Conferentie der Balie.

Maar zo hij met een onwrikbare wil zijn gewetensplicht heeft vervuld en zijn ideaal heeft nagestreefd, zo is hij nooit op zijn beurt in onrechtvaardigheid en willekeur vervallen. Hij was vastberaden en zonder vrees, maar kende noch haat, noch kleingeestigheid. Hij was verdraagzaam een eerbiedig voor andere opvattingen.

Daardoor bekomt zijn zo geliefd beeld een laatste trek van bijzondere voornaamheid.

Voor ons is hij onvergetelijk.

* * *

Op 15 juli ontviel ons Mr Maurice Van Caster.

Gedurende drie en veertig jaar was hij aan de Balie werkzaam geweest.

Zijn vader was onze Stafhouder in de jaren 1911 en 1912. Van hem had Mr Maurice Van Caster een blijvende angstvalligheid geërfd in de vervulling van zijn taak.

Uitmunten jurist, zag hij zo duidelijk al de moeilijkheden in van de hem toevertrouwde zaken, dat hij niet kon aannemen dat de oplossing er van gemakkelijk kon zijn. Steeds hervatte hij de studie van de hem beschoren problemen. Nooit achtte hij een twistpunt voldoende toelicht, maar hij hernam steeds het onderzoek er van en maakte steeds zelf nieuwe opwerpingen tegen de oplossing die hij slechts voorlopig had aangevaard.

In de familiekring onderhield hij zijn gezin steeds van het balieleven, waaraan hij zich met hart en ziel had gewijd. Ofwel, na de subtiliteit van zekere juridische problemen aan de zijnen te hebben aangehouden, verviel hij in mijmeringen die hij slechts onderbrak om, ondanks het late avonduur, in zijn werkkamer, de vruchten van zijn overpeinzingen te gaan noteren.

Is het verwonderlijk dat een zo nauwgezet en gewetensvol advocaat een groot aanzien genoot?

In de exegetische school opgeleid, had hij een bijzondere achting voor de tekst van de wet, en zijn eerbiedige sympathie ging niet alleen uit naar het Burgerlijk Wetboek, maar tevens naar het Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging. Hiervoor waren zekere confraters die, hetzij uit smaak, hetzij uit nood, van een zekere ongenegenheid ter zake rechtspleging blijken geven, hem niet bijzonder dankbaar. Weliswaar bleek hij voor hen een geduchte tegenstander. Maar zij wier belangen hij waarnam wisten dat zij op zijn absolute toewijding mochten rekenen, en wij beseften dat zijn rechtschapenheid en zijn onbaatzuchtigheid volstrekt waren.

Van deze rijke gaven, en van zijn onafhankelijkheids-

geest, kon hij ook talrijke blijken geven als Voorzitter van de Commissie van Openbare Onderstand der Stad Antwerpen welk ambt hij gedurende talrijke jaren bekleedde.

De dood trof hem onverwachts. Zo bleven aan deze schitterende jurist de vernederingen van lichamelijk of geestelijk verval bespaard.

* * *

Op 4 augustus overleed Mr Paul Brasseur.

In 1924 op de Lijst der Stagiaires opgenomen, maakte hij deel uit van de Orde tot in 1940. Doch in feite was de bedrijvigheid van Mr Brasseur in ons midden eerder gering. Zeer vroeg werd onze confrater aangetrokken door onze overzeese gebieden en reeds in 1927 scheepste hij in voor Congo als juridisch adviseur van de Regering. Hij kende een schitterende coloniale loopbaan en werd Gouverneur van de provincie Kivu.

En nochtans was hij onder de bekoring der Balie geraakt en na zijn afschrijving, uitte hij de wens als ere-advocaat in ons midden te mogen blijven, wat hem volgaarne toegestaan werd.

Diegenen onder ons die hem hebben gekend, bewaren een blijvende herinnering aan zijn vriendelijk doch vastberaden karakter, zijn levendige geest, zijn bezadigd oordeel, en zijn verfijnde voornaamheid en edelmoedigheid.

* * *

Aan de zwaar getroffen weduwen, kinderen en familieleden betuig ik hier, namens de Orde, ons oprecht medevoelen in hun smart en rouw, en ik geef hun de verzekering dat wij steeds onze dierbare confraters trouw zullen gedenken.

* * *

Ten slotte wil ik enkele woorden richten tot U, mijn jonge confraters, die ons dit jaar zijn komen vervoegen.

Ik hoop dat U volkomen bewust zijt van de moeilijke en ondankbare taak die U als levensdoel hebt gekozen, en dat U, in de inleiding van het keizerlijk decreet, de opsomming der deugden hebt gelezen die daar van een advocaat vereist worden. Maar er zijn er veel andere, even essentiële, waarvan de Wet niet gewaagt en zonder welke U geen volwaardig advocaat zult zijn.

Ook dient U te weten dat er voor U, zo U in uw carrière slaagt, haast geen ontspanning meer zal zijn, maar slechts onverpoosde en noeste arbeid, dat uw studiën nooit voleindigd zullen zijn, dat U nooit aan uw belangen zult mogen denken doch U steeds aan het behartigen van deze van anderen zult moeten wijden, en dat uw zelfverloochening dikwijls met ondankbaarheid zal erkend worden.

En dan nog, dat het misschien jaren zal duren vooraleer U in uw behoeften zult kunnen voorzien, en dat er voor uw oude jaren geen passende veiligheid bestaat.

Maar zulks is U bekend. Zoals U weet dat bij ons eerlijkheid niet volstaat, maar kiesheid is geboden, dat beleefdheid niet voldoet, maar voorkomendheid vereist is, dat bij ons verdraagzaamheid niet is een zuivere « charité de l'esprit », zoals men heeft gezegd, doch de fundamentele deugd van onze staat.

En toch zijt U tot ons gekomen, met enthousiasme, beziel door een ideaal, omdat U aanvoelt dat er geen edeler beroep dan het onze bestaat, omdat in deze zedelijk ontredde wereld de advocaat getuigt van de waardigheid van de mens.

Namens de Orde heet de Stafhouder U van harte welkom en hij wenst U een lange en succesvolle loopbaan toe.

En hij denkt aan deze grote Parijse Oud-Stafhouder die op zijn sterfbed aan het Hoofd der Orde eenvoudig maar aangrijpend verklaarde: « Je suis content ».

En uw Stafhouder drukt de wens uit dat later, veel

later, bij uw heengaan uit deze wereld, ook U dan moget zeggen: « Ik ben tevreden. Tevreden omdat ik mijn leven aan de Orde heb geschonken. Tevreden en fier omdat ik advocaat ben geweest ».

Deze beide spreekbeurten werden voorafgegaan door de

Rede van Mr Bruno WUYTS

Voorzitter van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

Het is een vererende taak voor de voorzitter der Conferentie, U allen welkom te mogen heten ter gelegenheid van de 71e plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie bij de Balie van Antwerpen.

Traditiegetrouw gaan onze eerste woorden van dank aan U Mijnheer de Stafhouder; wij begroeten in U het hoogste, onafhankelijk en vrij verkozen gezag aan de Balie;

Om uw rijke begaafdheden, om uw niets ontziende strijd om de verworven rechten van het vrije beroep gaaf te handhaven en te behouden, hebben de advocaten van Antwerpen, U hun vertrouwen geschonken en als hun enig gezag erkend.

Bij uw zo pas begonnen batonnaat hebben wij reeds kunnen ervaren, uw grenzeloze toewijding aan de belangen van de Conferentie. Ik wil van deze gelegenheid gebruik maken om U hiervoor onze welgemeende dank te betuigen.

Excellentie, in U begroet ik « de Minister van Justitie ». Dit is een eer voor onze Balie en voor haar Conferentie. Van beide zijt U lid. Deze twee banden van bijzondere gehechtheid moeten mij veroorloven naar uw hart te grijpen met meer vrijmoedigheid.

Ik doe dit, omdat nog mensen in dit land, wegens een oude politieke vergissing, steeds van rechten beroofd blijven, waardoor zij moreel en materieel benadeeld worden.

Wij weten, Excellentie, dat U onverpoosd werkt aan dit probleem, om thans, 12 jaar na de verschrikkelijkste aller oorlogen, met een edel gebaar van vergiffenis, de vrede en de gelijkheid terug te brengen tussen de bevolking, in de geest van uw humanistische levensopvatting.

De Vlaamse Conferentie hoopt ten stelligste dat U in uw opzet moge slagen.

Mijnheer de Eerste-Voorzitter van de Raad van State, indien de wet van 28 juni 1932 op het gebruik der talen in bestuurszaken en in de openbare diensten, door de rechtbanken niet gesanctioneerd wordt, is dit niet het geval voor de Raad van State, die in zijn, nauwelijks tienjarig bestaan, ter zake, meer dan 50 arresten geveld heeft.

Wij weten U hiervoor, Mijnheer de Eerste-Voorzitter, bijzonder dank.

Mijnheer de Eerste-Voorzitter van het Hof, dat U er aan houdt deze plechtige openingszitting bij te wonen, is een blijk van belangstelling voor onze werking, die ons vereert en die wij ten zeerste waarderen.

Wijl zij deze feestzitting door hun vererende aanwezigheid in hoge mate hebben willen opluisteren, betuigen wij onze eerbiedige dank aan de heer Eyben, voorzitter van het Hof van Beroep, de heren raadsheeren Schilling, Hallemans, Liard en Sury, de heren Senatoren en Volksvertegenwoordigers, de heer Voorzitter van de Bestendige Deputatie en van de Provincieraad.

Gedurende maanden, Mijnheer de Voorzitter der Rechtbank, heeft een pijnlijke ziekte U verwijderd ge-

houden van het paleis; wij zijn verheugd U terug in ons midden te zien, en vormen de vurige wensen U weldra, volledig hersteld, terug aan het hoofd dezer rechtbank te mogen begroeten.

Door uw bereidwilligheid werd ons dit indrukwekkend praetorium ter beschikking gesteld, het weze mij toegelaten, U voor deze gastvrijheid oprecht te danken.

Evenzeer stellen wij het op prijs, naast en met de heren magistraten van de zetel, ook de leden van het parket, met aan hun hoofd, de heer Procureur des Konings te verwelkomen.

Mijnheer de Procureur des Konings, benevens de zware taak, die U als hoofd van het parket te vervullen hebt, is het U nog mogelijk met vaderlijke bezorgdheid, uw beste krachten te wijden aan het kiese en moeilijke probleem van de misdadige jeugd.

De belangstelling welke U voor de werkzaamheden der Vlaamse Conferentie steeds betoond hebt, vereert ons in hoge mate.

Wij begroeten met vreugde de tegenwoordigheid van de heer Krijgsauditeur, van de heren Voorzitter en Referendaris der Rechtbank van Koophandel, alsook van de heren Vrederechters en Rechters van politie van het arrondissement.

Uw tegenwoordigheid, Mijnheer de Voorzitter van de « Conférence du jeune Barreau », getuigt van de hartelijkste betrekkingen, die tussen onze beide Conferenties bestaan, ik dank U er om hier persoonlijk aanwezig te zijn.

Aan het wijs en stijlvol beleid van mijn voorganger als voorzitter van de Vlaamse Conferentie, Mter Albert De Bièvre, breng ik graag hulde.

Ten slotte noem ik zeer hartelijk welkom, de heer Voorzitter van het Verbond der Belgische advocaten, de heer Voorzitter van de Bond der Vlaamse rechtsgeleerden, de vertegenwoordigers van de zusterconferenties en pleitgenootschappen van het gehele land, alsmede van het Rechtskundig Weekblad en het Journal des Tribunaux.

In de begroeting van onze talrijke en eminente gasten wens ik bijzonder te betrekken, de vertegenwoordigers der Nederlandse en Franse Balie's, vertegenwoordigd door de heren De Brauw en Baron de Vos van Steenwijk, respectievelijk Deken der orde van advocaten bij de Hoge Raad der Nederlanden en vertegenwoordiger van de voorzitter der vereniging « De jonge balie » bij de Balie te 's Gravenhage.

De heer Stafhouder der Balie van Parijs heeft zich wel willen doen vertegenwoordigen door Me Claude Lussan, lid van de Raad der Orde van Advocaten bij het Hof van Beroep te Parijs, en de Conférence du stage is hier vertegenwoordigd door Mrs Pochemar en Cousi, waarvan ik de aanwezigheid met vreugde begroet.

Monsieur le Délégué du Bâtonnier du Barreau de Paris, mes chers Confrères de la Conférence du Stage, permettez-moi de supposer que vous comprenez moins

bien notre langue, et de vous dire dans la votre, toute la joie que nous éprouvons à vous voir parmi nous aujourd'hui. Nous vous en remercions. Votre présence nous prouve que, malgré toutes les frontières et même les frontières linguistiques, la solidarité existe entre nos deux barreaux dans la poursuite du même idéal « la défense de la liberté de l'esprit ».

* * *

Het is mij een aangename plicht U de uitslag bekend te maken van de fel omstreden « Herman de Jong »-prijskamp, ingericht voor de stagisten. Mr J. Van Goethem bekwam met eenparigheid van stemmen de eerste prijs. Wij wensen hem van harte geluk.

* * *

Mevrouwen, Mijne Heren. Bij de plechtige openingszitting is het de gewoonte een bijzonder woord te richten tot de jonge confraters die pas dit jaar hun intrede aan de Balie hebben gedaan.

Mijn waarde confraters. Met het enthousiasme, eigen aan de jeugd, begint U thans uw loopbaan; U hebt het geluk gehad uw studies in het Nederlands te vol-eindigen en U zult voor onze rechtbanken in het Nederlands kunnen pleiten. Het weze mij echter toegelaten U te herinneren aan de woorden welke nu juist zestig jaar geleden in deze assisenzaal ter gelegenheid van een plechtige openingszitting werden uitgesproken door Mr Louis Franck, onder het voorzitterschap van Mr Jan Van Rijswijk.

« Het recht, aldus Mr Louis Franck, van zijn eigen taal te spreken in zijn eigen land, is zo onbetwistbaar als het recht tot spreken zelf, en niet minder zeker is het dat beampten en officieren, dat magistraten en afgevaardigden van alle graad, zich te schikken hebben naar de wil en het gerief van het volk; zonder dralen en zonder enig recht te kunnen zoeken in hun onwetendheid. »

Zeker hadden deze koene baanbrekers van de ver-vlaamsing van het gerecht niet kunnen voorzien dat

hun strijd slechts zou bekroond worden in het jaar 1935 met een wet op het taalgebruik in gerechtszaken.

In zijn overzicht van de taalstrijd bewijst Mr Louis Franck, hoe eigen taal samensmelt met vaderlands-liefde, met onafhankelijkheid, met eigen kunst en zeden, zonder een miskenning te zijn van de hoge cultuurwaarde der Franse taal.

Waar de wet van 1935 een einddoel was voor de rechtsonderhorigen, is zij een uitgangspunt voor de juristen, die door de publicaties van hun rechtstudies en het zuiver gebruik van hun taal een achterstand van verschillende decenia in te halen hebben.

Alleen wie het verleden weet te herdenken heeft kans enig licht te zien gloren in de toekomst.

Ik wil hier nog aan toevoegen, waarde confraters, blijft de traditie getrouw; met de erkenning van de menselijke persoonlijkheid en het recht op verdediging, is zij de basis en de hoeksteen van ons maatschappelijk leven.

In beroerde tijden als deze, waar hersenspoeling en waarheidserum gebruikt worden om vrijheidsstrijders van zovele volkeren te verknechten en te onder-drukken, zullen deze woorden, U niet ijdel voorkomen.

Het is onze bekommernis om de echte en grootse overleveringen der Balie te vrijwaren en ze aan U, jonge confraters, onvervalst over te leveren.

* * *

Er blijft mij thans het aangename voorrecht, het woord te verlenen aan de feestredenaar van deze academische zitting.

Mr Willy Van Nieuwenburgh, na schitterende studies te hebben gedaan aan de Alma Mater te Leuven, werd ingeschreven op de tabel der advocaten van Antwerpen in het jaar 1938.

Onmiddellijk wist hij als civilist een benijdenswaardige plaats in te nemen tussen de confraters; geen rechtsprobleem uit het bouwbedrijf bleef hem onbekend. Sinds jaren bouwt hij onverpoost verder aan dit nooit volmaakte monument der Vlaamse rechtspraak en rechtsleer. Het is met genoegen dat ik hem het woord verleen.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 13 januari 1956.

Eerste Voorzitter : M. Wouters.

Raadsheer-Verslaggever : M. De Bersaques.

Advocaat-Generaal : M. Paul Mahaux.

Advocaat : Mr. De Bruyn.

Bediendencontract. — Geen ontbinding van rechtswege door langdurige ziekte van de bediende. — Opzegging door de werkgever.

De overmacht, die een partij belet haar verplichtingen na te komen, schorst de uitvoering van al de uit een wederkerige overeenkomst gesproten verbintenissen, wanneer dit beletsel slechts tijdelijk is en het contract na de bedongen termijn nog nuttig kan uitgevoerd worden.

Indien de overmacht echter zodanig voortduurt dat deze laatste voorwaarde niet meer is vervuld, is het contract van rechtswege ontbonden.

Artikel 9 van de wet van 7 augustus 1922 wijkt

van deze beginselen af door te bepalen dat de ziekte van de bediende, welke ook de duur daarvan moge zijn, zulke ontbinding niet medebrengt doch het contract slechts een einde kan nemen door opzegging vanwege de werkgever; deze opzegging geeft aanleiding tot de bij voormelde bepaling voorziene vergoeding, zo zij tijdens de arbeidsongeschiktheid gedaan wordt, en tot toepassing van de artikelen 12 en 15, zo zij naderhand geschiedt.

Van Uytvanck t/ N.V. Van Gheluwe.

Gelet op de bestreden beslissing, gewezen op 12 juli 1954 door de Werkrechtsceraad van beroep te Gent, Kamer voor Bedienden;

Over het eerste middel, schending van de artikelen 4, 8, 9, 12 (gewijzigd door de wet van 2 mei 1929), 15, 17, 28 en 29 (gewijzigd door de besluitwet van 28 februari 1947), van de wet van 7 augustus 1922 betrekking hebbende op het bediendencontract, van de artikelen 6, 1107, 1184 en 2277 van het Burgerlijk Wetboek, en van artikel 97 van de Grondwet,

doordat de bestreden beslissing — welke in feite constateert dat de eiseres in cassatie, bediende in dienst van de verweerster met een maandelijks wedde van 3.200 frank, zich, ingevolge ziekte, gedwongen zag haar werk op 21 februari 1949 te staken en die zonder onderbreking ziek zijnde tot 20 december 1953, zich op deze datum opnieuw aangeboden heeft om haar dienst te hervatten, wat haar door de verweerster in cassatie geweigerd werd — enerzijds, de vraag van eiseres in cassatie, welke de betaling nastreeft van drie maanden wedde, dit ten titel van vergoeding wegens ongerechtvaardigde verbreking van het tussen partijen tot stand gekomen bediendencontract, ongegrond verklaard heeft onder voorwendsel dat « wanneer de ziekte... een werkonbekwaamheid voor gevolg heeft van abnormaal lange duur, zoals ter zake, zij moet beschouwd worden als een geval van overmacht, dat de verdere uitvoering van het contract onmogelijk maakt en er dienvolgens een einde aan stelt, zonder verdere verplichting voor beide partijen », en, anderzijds, ingevolge deze eerste onwettige beslissing, verjaard verklaard heeft de tegelijkertijd ingestelde vraag tot betaling van de remuneratie voor de eerste dertig dagen van de werkonbekwaamheid, om reden dat, toen deze tweede vraag gedaan werd « ongetwijfeld sinds meer dan één jaar door overmacht einde was gesteld aan het dienstcontract », wanneer onder het stelsel van de wet van 7 augustus 1922, waaraan het betwiste contract onderworpen was, de ziekte, die de bediende in de onmogelijkheid stelt te werken, hoe lang die onbekwaamheid ook moge duren, de uitvoering schorst van het voor een onbepaalde tijd afgesloten dienstcontract, maar het niet ontbindt, en dat, mocht de werkonbekwaamheid langer dan een maand duren, de patroon slechts het vermogen had, waarvan de verweerster geen gebruik gemaakt heeft, om aan het contract een einde te stellen mits betaling ener vergoeding;

Overwegende dat de overmacht, welke een partij belet haar verplichtingen na te leven, de uitvoering van al de uit een wederkerige overeenkomst gesproten verbintenissen schorst, wanneer dit beletsel enkel tijdelijk is en dat het contract, na de bedongen termijn, nog nuttig kan uitgevoerd worden;

Overwegende nochans, dat indien de overmacht zodanig voortduurt dat deze laatste voorwaarde niet meer is vervuld, het contract van rechtswege ontbonden is;

Overwegende dat artikel 9 der wet van 7 augustus 1922 van deze beginselen afwijkt door te bepalen dat de ziekte van de bediende, welke ook haar duur weze, zulke onbinding niet medebrengt, doch dat het contract enkel een einde kan nemen door opzegging vanwege de werkgever; dat deze opzegging aanleiding geeft tot de bij voormelde bepaling voorziene vergoeding, zo zij tijdens de werkonbekwaamheid gedaan wordt, en aan de bepalingen van artikelen 12 en 15 onderworpen is, zo zij naderhand plaats grijpt;

Overwegende dat door enkel te weigeren op 20 december 1953 aanlegster, na haar genezing, terug in haar dienst te nemen, verweerster de verbintenissen zonder gegronde reden, heeft verbroken;

Overwegende dat het contract dus enkel op 20 december 1953 een einde nam, zodat de bestreden beslissing wederrechtelijk de eis tot vergoeding wegens verzending zonder regelmatige opzegging heeft afgewezen, en de vordering tot betaling van de bezoldiging gedurende de eerste dertig dagen van de ziekte bij toepassing van artikel 28 der wet van 7 augustus 1922 verjaard heeft verklaard;

Dat het middel gegrond is;

Om deze redenen,

Verbreekt de bestreden beslissing;

Beveelt dat melding van onderhavig arrest zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerster tot de kosten;

Verwijst de zaak naar de Werkrechtsraad van beroep, Kamer voor bedienden, te Brugge.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 31 december 1955.

Eerste Voorzitter : M. Wouters.

Raadsheer-verslaggever : M. van Beirs.

Advocaat-generaal : M. Depelchin.

Advocaten : Mrs. Struye en Van Rijn.

Huwelijk. — Scheiding van tafel en bed. — Nietigheid van de afstand staande huwelijk van een beding in de huwelijkse voorwaarden, waarbij de gemeenschap aan de langstlevende echtgenoot wordt toebedeeld.

Een uitdrukkelijke of stilzwijgende afstand gedurende het huwelijk van het voordeel van het beding van de huwelijkse voorwaarden, dat overeenkomstig artikel 1525 B. W. de gehele gemeenschap aan de overlevende van de echtgenoten toebedeelt, maakt een verandering van de huwelijkse voorwaarden uit en druist als zodanig in tegen het bij art. 1395 B.W. bepaalde verbod, wetbepaling die het principe van de onveranderlijkheid van de huwelijkse voorwaarden huldigt en van openbare orde is.

Wanneer het bepaalt dat de ontbinding van de gemeenschap, die het gevolg is van een andere oorzaak dan het overlijden van de man, de aan de vrouw bij overleving toekomende rechten niet opvorderbaar maakt en het nader bepaalt dat de vrouw het vermogen behoudt die rechten uit te oefenen bij de dood van haar man, kent art. 1452 B.W. aan de vrouw het recht niet toe van de huwelijkse voorwaarden af te wijken door, zodra de gemeenschap ontbonden is en nog staande huwelijk, afstand te doen van de uitoefening van het vermogen waarvan die bepaling het behoud bevestigt.

De beweerdte afstand van het beding van de huwelijkse voorwaarden, dat de gehele gemeenschap aan de overlevende echtgenoot toebedeelt, moet volstrekt nietig worden verklaard als in strijd met de onveranderlijkheid van de huwelijkse voorwaarden.

Het tweede lid van art. 1525 B.W. ontzegt niet alle bevoordelende aard aan het beding, waarbij de gemeenschap aan de langstlevende echtgenoot wordt toebedeeld, maar drukt een regel uit, die slechts ten doel heeft dit beding te onttrekken aan de toepassing van de wetbepalingen, die het vermeld, dit is » wat de inhoud of wat de vorm aangaat de bepalingen betreffende de schenkingen », zelfs indien daadwerkelijk uit dit beding een voordeel kon ontstaan.

Klinkers en cs. t/ Enschede.

Gelet op het bestreden arrest, op 2 juli 1954 door het Hof van beroep te Luik gewezen;

Over het eerste middel, schending van de artikelen 6, 1134, 1395, 1452, 1476 en 1525 van het Burgerlijk Wetboek en van de bindende kracht der licitatie- en verdelingsakten op 19 november 1942 en 28 oktober 1943 vóór Notaris Moureau te Etterbeek verleden,

doordat het bestreden arrest, zonder te ontkennen dat in voormelde verdelingsakte verweerster aan haar eventuele rechten van langstlevende heeft verzaakt, beslist dat dergelijke verzaking nietig is als indruisen de tegen de bepalingen van openbare orde van artikel 1395 van het Burgerlijk Wetboek, dat de onveranderlijkheid der huwelijksvoorwaarden voorziet, en aldus aan deze verzaking enig rechtsgevolg weigert te geven, wanneer artikel 1395 van het Burgerlijk Wetboek dergelijke verzaking niet verbiedt eens dat de gemeenschap ontbonden is,

wanneer artikelen 1452 en 1476, integendeel, dergelijke definitieve verdeling toelaten daar waar het huwelijkscontract het beding bevat voorzien door artikel 1525 van het Burgerlijk Wetboek,

wanneer voormelde verdelingsakte niet in strijd was met de openbare orde, en dus, overeenkomstig artikel 1134 van het Burgerlijk Wetboek, al de bedingen van de akte hun rechtsuitwerkselen moesten hebben :

Overwegende dat uit de bestreden beslissing en uit de stukken van de rechtspleging blijkt :

— dat, bij vonnis van 14 juli 1939, de scheiding van tafel en bed werd uitgesproken tussen de echtgenoten Van Vaerenbergh-Ensch, gehuwd op 2 juni 1919 onder het stelsel van scheiding van goederen met gemeenschap van aanwinsten;

— dat, ingevolge die beslissing en voor dat de echtscheiding werd toegestaan op aanvraag van de echtgenoot Julien Van Vaerenbergh, deze laatste en zijn echtgenote Louise Ensich, hier verweerster, de tussen hen bestaande gemeenschap van aanwinsten hebben vereffend bij akte van 28 oktober 1943 vóór Notaris Moureaux te Etterbeek verleden;

— dat genoemde Van Vaerenbergh, nadat zijn huwelijk door echtscheiding ontbonden was, een tweede huwelijk met eerste aanlegster heeft aangegaan; dat hij op 9 juli 1951 overleed en dat verweerster, zich beroepend op artikel IV van haar huwelijkscontract, aanspraak maakt op de volle eigendom van de goederen welke die gemeenschap van aanwinsten uitmaakten;

Overwegende dat, om de eis van verweerster in te willigen en om de bewering van aanlegsters af te wijzen welke deden gelden dat, bij de akte van verdeling van de gemeenschap, verweerster definitief afstand had gedaan van het recht zich op het beding van het huwelijkscontract te beroepen waarbij de gemeenschap van aanwinsten in volle eigendom aan de overlevende van de echtgenoten wordt toegekend, het bestreden arrest beslist dat de door verweerster ingeroepen huwelijksvereenkomst aan het principe van de onveranderlijkheid van de huwelijksvereenkomsten onderworpen is, hetwelk bij artikel 1395 van het Burgerlijk Wetboek gehuldigd wordt, en dat, bijgevolg, zelfs indien verweerster afstand van bedoeld beding van het huwelijkscontract had gedaan, « deze verzaking als volstrekt nietig zou dienen verklaard te worden »;

Overwegende dat door het vonnis, waarbij de scheiding van tafel en bed werd uitgesproken, de gemeenschap tussen de echtgenoten van rechtswege ontbonden werd; dat dit vonnis nochtans aan de echtelijke vereniging geen einde heeft gemaakt en dus noch deze, noch bijgevolg de contractuele betrekkingen tussen echtgenoten aan de regelen welke die vereniging beheersen, heeft onttrokken;

Overwegende dat zo de ontbinding van de gemeenschap, gevolg van de scheiding van tafel en bed, de verdeling vergt van de gemeenschap waarvan geen afstand werd gedaan, er nochtans uit artikel 1476

van het Burgerlijk Wetboek, hetwelk op die verdeling de toepassing van de regelen voorschrijft die door het Burgerlijk Wetboek in de titel Erfenissen bepaald zijn voor de verdelingen onder medeërfgenenamen, niet voortvloeit dat de wetgever, in de mate van de toepassing van die regelen, zou afgeweken hebben van het stelsel waaraan de echtelijke vereniging, die niet ontbonden is, blijft onderworpen wat de goederen betreft en partijen zou toegelaten hebben tot een definitieve verdeling over te gaan welke ook de gevolgen ervan ten aanzien van dit stelsel zouden kunnen zijn;

Overwegende dat een uitdrukkelijke of stilzwijgende afstand gedurende het huwelijk aan het voordeel van het beding van het huwelijkscontract dat, overeenkomstig artikel 1525 van het Burgerlijk Wetboek, de gehele gemeenschap aan de overlevende van de echtgenoten toebedeelt, een verandering aan de huwelijksvereenkomsten uitmaakt en, als zodanig, tegen het bij artikel 1395 van het Burgerlijk Wetboek uitgevaardigd verbod indruist, wetsbepaling die het principe van de onveranderlijkheid van de huwelijksvereenkomsten huldigt en van openbare orde is;

Overwegende dat, wanneer het voorziet dat de ontbinding van de gemeenschap, teweeggebracht door een andere oorzaak dan het overlijden van de echtgenoot, de aan de vrouw bij overleving toekomende rechten niet opvorderbaar maakt en het nader bepaalt dat de vrouw het vermogen behoudt die rechten uit te oefenen bij de dood van haar man, artikel 1452 van het Burgerlijk Wetboek aan de vrouw het recht niet toekent van de huwelijksvereenkomst af te wijken door, zodra de gemeenschap ontbonden is en nog staande het huwelijk, afstand te doen van de uitoefening van het vermogen waarvan die bepaling het behoud bevestigt;

Overwegende dat uit die overwegingen voortvloeit dat, waar het beslist dat de beweerde afstand van het beding van het huwelijkscontract dat de gehele gemeenschap aan de overlevende echtgenoot toebedeelt volstrekt nietig dient verklaard te worden als tegenstrijdig met de onveranderlijkheid van de huwelijksvereenkomsten, het bestreden arrest, verre van de in het middel aangeduide wetsbepalingen te schenden, een juiste toepassing ervan heeft gemaakt;

Dat het middel naar recht faalt;

Over het tweede middel, schending van de artikelen 97 der Grondwet, 1319, 1320, 1395 en 1525 van het Burgerlijk Wetboek en van de bewijskracht van het huwelijkscontract Van Vaerenbergh-Ensch op 27 mei 1919 vóór Notaris Lallemand te St.-Gillis-Brussel verleden,

eerste onderdeel : doordat het bestreden arrest beslist heeft « dat de overeenkomst spruitende uit alinea 2 van artikel IV van voormeld huwelijkscontract niet een huwelijksvereenkomst van vergeldende aard of onder bezwarende titel uitmaakt, maar wel een huwelijksvereenkomst die een huwelijksvoordeel van bevoordeligende aard aan de echtgenoten toekent, en dat in voormelde toestand het vooraanstaande principe van de onveranderlijkheid van het huwelijkscontract, vooruitgezet door artikel 1395 van het Burgerlijk Wetboek, tegenwoordig geding beslecht »,

wanneer voormelde artikel IV van het huwelijkscontract voorzag dat een gemeenschap van aanwinsten zou bestaan tussen de echtgenoten en dat deze gemeenschap in volle eigendom zou toebehoren ten titel van huwelijksvereenkomst aan de langstlevende « overeenkomstig artikel 1525 van het Burgerlijk Wetboek »,

wanneer artikel 1525, alinea 2, van het Burgerlijk

Wetboek beschikt : « Dit beding wordt niet beschouwd als een voordeel dat, wat de inhoud of wat de vorm aangaat, onderworpen is aan de bepalingen betreffende de schenkingen, maar enkel als een huwelijksovereenkomst en een overeenkomst tussen vennoten »,

tweede onderdeel : doordat het bestreden arrest beslist dat, gezien het beweerd bevoordelend karakter van voormeld beding, artikel 1395 zijn toepassing moet vinden,

wanneer het onmogelijk is in te zien hoe dit al of niet bevoordelend karakter een invloed kan hebben op de al of niet toepasselijkheid van artikel 1395,

wanneer het bestreden arrest dus aan Uw Hof niet toelaat na te gaan op welke juridische beginselen het zijn beslissing heeft laten steunen, hetgeen een schending uitmaakt van artikel 97 der Grondwet :

Over het eerste onderdeel :

Overwegende dat alinea 2 artikel 1525 van het Burgerlijk Wetboek aan het beding, waarbij de gemeenschap aan de langstlevende echtgenoot wordt toebedeeld, niet alle bevoordelende aard ontkent, maar een regel uitdrukt die slechts tot doe heeft dit beding te onttrekken aan de toepassing van de wetbepalingen, waarvan zij melding maakt, dit is « wat de inhoud of wat de vorm aangaat, de bepalingen betreffende de schenkingen », zelfs indien daadwerkelijk uit dit beding een voordeel zou ontstaan;

Overwegende diensgevolge dat, door te verklaren dat « de overeenkomst spruitend uit alinea 2 van artikel IV van het huwelijkscontract een huwelijks-overeenkomst uitmaakt die een huwelijksvoordeel van bevoordelende aard aan de echtgenoten toekent », zonder dat daaruit kan worden afgeleid dat die overeenkomst aan de toepassing van alinea 2 van artikel 1525 van het Burgerlijk Wetboek zou worden onttrokken, het bestreden arrest aan het ingeroepen beding geen zin heeft gegeven die met de bewoordingen ervan onverenigbaar is;

Dat het eerste onderdeel van het middel niet kan ingewilligd worden;

Over het tweede onderdeel :

Overwegende dat het bestreden arrest enerzijds erop wijst dat de tweede alinea van artikel IV van het huwelijkscontract « een huwelijks-overeenkomst uitmaakt die een huwelijksvoordeel van bevoordelende aard aan de echtgenoten toekent » en, anderzijds, beslist dat, in de feitelijke omstandigheden waarin de verdeling van de gemeenschap tussen de echtgenoten plaats heeft gehad, de « verzaking... aan het kwestieus voordeel » « als volstrekt nietig zou dienen verklaard te worden omdat zij tegen de stellige bepalingen van artikel 1395 van het Burgerlijk Wetboek zou indruisen »;

Dat door aldus zowel uit de juridische aard van het beding van het huwelijkscontract, als uit de gevolgen die het teweeg brengt, af te leiden dat, door de afstand van het voordeel van dit beding, aan de huwelijks-overeenkomsten een verandering zou worden toegebracht, het arrest de juridische grondslag van zijn beslissing duidelijk heeft aangegeven;

Dat het tweede onderdeel van het middel in feite niet opgaat;

Over het derde middel, schending van artikel 97 der Grondwet, van de artikelen 1130, 1319 en 1320 van het Burgerlijk Wetboek en van de bewijskracht van het huwelijkscontract tussen de echtgenoten Van Vaerenbergh-Ensch van 27 mei 1919 en van de notariële verdelingsakte op 28 oktober 1943 vóór Notaris Moureaux te Etterbeek verleden,

doordat het bestreden arrest de definitieve verdeling die in gezegde verdelingsakte werd bedongen als nietig heeft beschouwd omdat zij « misschien » als een beding op een toekomstige erfenis beschouwd dient te worden,

wanneer dergelijke motivering niet toelaat te weten of de rechters ten gronde al of niet hebben willen beslissen dat het hier ging om een beding op toekomstige erfenis, en wanneer dergelijke motivering dus niet voldoet aan de vereisten van artikel 97 der Grondwet,

wanneer ten minste, voor zoveel de rechters ten gronde zouden hebben beslist dat het hier om dergelijk ongeoorloofd beding ging, zij de bewijskracht van de hoger vermelde akten zouden hebben geschonden,

wanneer immers uit die akten blijkt dat het ging om een beding dragende op de goederen van een ontbonden gemeenschap, en dus op tegenwoordige en niet op toekomstige goederen :

Overwegende dat om te beslissen dat de tussen de echtgenoten gedane verdeling niet tot gevolg had kunnen hebben verweerster te beroven van het voordeel van het beding van het huwelijkscontract waarbij, in geval van overleven, de gemeenschap haar in volle eigendom toebedeeld wordt, het bestreden arrest steunt hierop dat de afstand van het voordeel van dit beding, die uit de voor definitief gehouden verdeling zou volgen, nietig zou zijn als in strijd met de onveranderlijkheid van de huwelijks-overeenkomsten;

Overwegende dat de beslissing aldus wettelijk gerechtvaardigd is;

Dat, derhalve, het middel dat tegen overbodige beweegredenen van het arrest is gericht, bij gebrek aan belang, niet ontvankelijk is;

Om die redenen :

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt, aanlegsters tot de kosten, met inbegrip van deze van de uitgifte van het bestreden arrest.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

3e Kamer S. — 11 mei 1956.

Voorzitter : M. de la Vallée Poussin.

Raadsheren : M.M. E. de Bunswyck en Naulaerts.

Advocaat-Generaal : M. Verhoeven.

Advocaten : Mrs. Mattheessens en den Hertog.

Scheiding van tafel en bed. — Alimentatiegeld niet verschuldigd wanneer eisende partij in haar eigen behoeften kan voorzien.

Bij scheiding van tafel en bed is de uitkering tot onderhoud verschuldigd niet op grond van art 301 B. W., maar op grond van art. 212 B. W.

Het alimentatiegeld moet slechts toegestaan worden in evenredigheid van de behoeften van de partij, die het onderhoud vordert, en van het vermogen van de partij, die het verschuldigd is; de aanspraak op alimentatiegeld bestaat slechts in zoverre de eisende partij niet over voldoende inkomsten beschikt om haar levensonderhoud te verzekeren.

Wanneer het blijkt dat de partij, die het alimentatiegeld vraagt, behoorlijk in haar onderhoud kan voorzien, namelijk door het uitbaten van een pastebakkerij, bestaat er geen aanleiding haar eis in te willigen.

Wuyts t/ Janssens.

Gezien, in regelmatige uitgifte overgelegd, het vonnis waartegen beroep op tegenspraak gewezen de 6 juli 1955 door de 2e Kamer van de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen en aan appellant betekend op 6 oktober 1955;

Overwegende dat bij het bestreden vonnis de door appellant ingestelde eis tot echtscheiding werd afgewezen, terwijl de door geïntimeerde in reconventie ingestelde eis tot scheiding van tafel en bed werd toegewezen, de hoede van de twee uit het huwelijk gesproten kinderen aan geïntimeerde werd toevertrouwd en appellant werd veroordeeld om aan geïntimeerde een maandelijks onderhoudsgeld te betalen van 2.000 frank voor haarzelve en 1.000 frank voor elk der twee kinderen;

Overwegende dat het beroep is beperkt tot het onderhoudsgeld; dat appellant de afschaffing van het onderhoudsgeld voor de geïntimeerde en de vermindering van het onderhoudsgeld voor de kinderen op 500 frank per maand en per kind heeft gevorderd;

dat geïntimeerde bij incidenteel beroep de vermeerdering van het onderhoudsgeld voor haarzelve en 1.500 frank per maand voor elk der twee kinderen heeft gevorderd;

Overwegende dat, staande de scheiding van tafel en bed, de uitkering tot onderhoud verschuldigd is, niet op grond van artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek, maar op grond van artikel 212 van het Burgerlijk Wetboek; dat dusdanig onderhoud slechts wordt toegestaan naar evenredigheid van de behoeften van de partij, die het onderhoud vordert, en van het vermogen van de partij, die het verschuldigd is; dat de aanspraak op onderhoud slechts bestaat in zover de inkomsten van de eisende echtgenoot onvoldoende blijken om zijn levensonderhoud te verzekeren (De Page, I, n° 1006; Compl. I, n° 100; Planiol et Ripert, II, n° 678; Brussel, 21 januari 1942, Pas. 1942, II, 13);

dat in deze is gebleken dat geïntimeerde volkomen in staat is in haar eigen levensonderhoud te voorzien, dat zij de pasteibakkerij, gelegen Nationalestraat 105, welke destijds tot de gemeenschap behoorde, voor eigen rekening exploiteert en er vier werkkrachten bezigt, wat voorzeker niet op een verwaarloosde zaak wijst; dat geïntimeerde trouwens haar aanslagen in de belastingen niet heeft overgelegd, waaruit het juiste bedrag van haar inkomsten zou kunnen blijken; dat zij echter in de dagbladen heeft bekend gemaakt de schulden door appellant gemaakt of nog te maken niet te zullen erkennen, wat toelaat te onderstellen dat de goedheid eerder aan haar zijde ligt; dat er derhalve geen aanleiding bestaat om aan geïntimeerde een onderhoudspensioen voor haarzelve toe te kennen, nog minder het toegekende onderhoudspensioen te vermeerderen;

Overwegende dat de eerste rechter de bijdragen van appellant in het onderhoud van de twee kinderen oordeelkundig op 1.000 frank per maand en per kind heeft vastgesteld; dat dit bedrag in goede verhouding staat tot het vermogen van appellant, die ook een bakkerij is gaan exploiteren en tot de behoeften der kinderen, waarin de geïntimeerde voor het meerdere kan voorzien.

Om deze redenen,

Het Hof, rechtdoende op tegenspraak en binnen de perken van het beroep;

gezien artikel 24 van de wet van 15 juni 1935; gehoord in openbare terechtzitting het eensluidend advies van de heer Verhoeven, substituut Procureur-Generaal;

Ontvangt het beroep; verklaart het gedeeltelijk gegrond, doet het vonnis a quo te niet voor zover het aan geïntimeerde een onderhoudsgeld van 2.000 frank per maand heeft toegekend;

opnieuw rechtdoende, ontzegt de geïntimeerde haar vordering tot uitkering van onderhoud voor haarzelve; bevestigt het vonnis voor het meerdere; verklaart het incidenteel beroep niet gegrond; verwijst ieder van de partijen in de helft van de kosten van het beroep.

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e Kamer. — 7 januari 1956.

Voorzitter : M. Bossaert.

Raadsheren : M.M. Verougstraete en De Vreese.

Advocaat-Generaal : M. Matthys.

Advocaten : Mrs Valcke en Van den Bussche.

Faillissement. — Vereisten voor faillietverklaring.

Bij de beoordeling van de vraag of een faillietverklaring al dan niet dient te worden gehandhaafd, moet de rechter in verzet of hoger beroep zich plaatsen op de dag van het vonnis van faillietverklaring.

Niet van belang is dat er meer activa dan passiva voorhanden zouden zijn; het komt er uitsluitend op aan na te gaan of op de dag van de faillietverklaring de schuldenaar opgehouden had te betalen en zijn krediet geschokt was (art. 437 Fw.).

Er kan staking van de betalingen bestaan, ofschoon de activa de passiva overtreffen.

Een vennootschap in vereffening kan in staat van faillissement worden verklaard.

N.V. Arbed en cs. t/ Mrs Vanden Bussche en Vanhuyse q.q., de N.V. Ets Rommelaere en C° (gefaillieerde) en Pollet.

Gezien de stukken, o.m. het vonnis tussen partijen op tegenspraak gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Veurne, zetelende in handelszaken, op 6 oktober 1955;

Overwegende dat het hoger beroep tijdig en regelmatig werd ingesteld;

Overwegende dat de appellanten vooreerst opwerpen dat de twee motieven die aanleiding gaven tot de faillietverklaring niet meer bestaan; dat zij echter uit het oog verliezen dat bij de beoordeling van de vraag of een faillietverklaring al dan niet dient te worden gehandhaafd, de rechter in verzet of hoger beroep zich moet verplaatsen op de dag van het vonnis van faillietverklaring (Verbr. 21-5-1891, Pas. 1891, I, 155, Fredericq b. VII, bl. 71, nr 15);

Overwegende dat de omstandigheid dat de appellanten de grote meerderheid der schuldeisers zouden ver tegenwoordigen, met 90 % der schuldvorderingen, ter zake niet dienend is;

Overwegende dat het argument dat er meer actief dan passief voorhanden zou zijn evenmin opgaat; dat zulks formeel door de curatoren betwist wordt en het er ten andere uitsluitend op aankomt na te gaan of op de dag van de faillietverklaring de schuldenaar opgehouden had te betalen en zijn krediet geschokt was (artikel 437 Fw.);

dat er staking van de betalingen kan bestaan alhoewel het actief het passief overtreft (R.P.D.B. V° Failite, n° 79, 80);

Overwegende dat appellanten evenzeer ten onrechte beweren dat een vennootschap in vereffening niet in staat van faillissement kan worden verklaard (Verbr. 12-3-1885, Pas. 1885, I, bl. 51, De Perre, bl. 361, n° 763);

Overwegende dat de N.V. Ets Rommelaere & C° wel degelijk op 31 maart 1955 haar betalingen had gestaakt;

dat, alhoewel de vennootschap reeds sedert 4 oktober 1954 in vereffening was gesteld, zij tot op 31 maart 1955 geen enkele betaling aan de schuldeisers had verricht, niettegenstaande verschillende er van herhaaldelijk op betaling aangedrongen hadden; dat ten deze dient aangestipt dat de dagvaarding dd. 4 maart 1955 uitgaande van de N.V. Noordermetaalhandel, thans appellante, en strekkende tot de faillietverklaring o.m. aanhaalt: « dat de comptabiliteit een «in kas» geeft van 333.578 fr. doch dat daarvan geen cent voorhanden is — in werkelijkheid beliep het in cassa bij de inventaris 1.274,46 fr. — dat de medevereffenaar Rommelaere alles in het werk stelt om het normaal verloop van de vereffening te saboteren, dat hij maanden aan een stuk spoorloos verdwijnt en op de loop is met verschillende bescheiden »; dat appellanten deze feiten niet betwisten;

Overwegende dat de schuldeiser Pollet Albéric die, hoe paradoxaal het ook weze, terzelfdertijd opposant en verweerder op oppositie was en thans als appellant zich zelf intimeert, in zijn dagvaarding dd. 3 maart 1955 er op wees dat « sinds 4 oktober 1954 de N.V. Rommelaere & C° niets van het actief gerealiseerd had, dat nog geen enkel van de talrijke schuldeisers betaald werd en dat alles verging in kosten; dat Pollet aldus besloot dat alleen een faillietverklaring een betrouwbare en daadwerkelijke realisatie van het actief en de betaling van de schuldeisers kon verzekeren;

dat dit alles thans bezwaarlijk kan worden betwist;

Overwegende dat verder uit de gegevens der zaak voldoende blijkt dat ten gevolge van voormelde wan-toestanden het krediet van de N.V. Rommelaere & C° geschokt was;

Overwegende dat zo de stock roerende goederen thans verkocht werd, zulks door de curator zelf verwezenlijkt werd;

Overwegende dat het vanwege appellanten gewaagd is te spreken van de realisatie van het onroerend goed wanneer vaststaat dat de vereffenaars nooit zijn ingegaan op het prijsaanbod dat men thans als bevredigend aanziet;

Overwegende dat uit wat voorafgaat volgt dat alleen het faillissement waarborg biedt voor een vlugge en rechtvaardige likwidatie;

Om deze redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935;

Gehoord de heer eerste advocaat-generaal Vermeulen in zijn advies;

Verklaart het hoger beroep ontvankelijk doch ongegrond, bevestigt dienvolgens het vonnis a quo en verwijst appellanten in de kosten van de aanleg;

Zegt dat er geen redenen bestaan om de solidaire veroordeling tot de kosten uit te spreken.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer. — 13 juli 1956.

Voorzitter: M. De Preter.

Rechters: MM. Ceulemans en Deloof.

Advocaten: Mrs. De Baeck, Van den Herreweghe, Boonen en Meulepas.

Testament. — Interpretatie in concreto. — Verdeling per staak of per hoofd. — Betekenis van de zinswending: «Ik legateer aan de kinderen van...» — Collectieve roeping. — Staaksgewijze verdeling.

Het interpreteren van een testament heeft voor doel, in concreto, het werkelijk of vermoedelijk inzicht van de testator te achterhalen. Hierbij hoeft men zich te laten leiden door de ontleding van de tekst van het testament, door de overweging (a contrario) van hetgeen in de tekst niet voorkomt, door de appreciatie van de extrinsieke omstandigheden die de beslissing van de testator vermoedelijk beïnvloed hebben, en slechts in ondergeschikte orde door de traditie (rechtsleer en rechtspraak). Ook uit een vorig herroepen testament kunnen gebeurlijke extrinsieke aanduidingen geput worden ter interpretatie van een nieuw testament. (1)

Traditioneel wordt de zinswending «Ik geef en legateer aan de kinderen van mijn broeders en zusters» aldus geïnterpreteerd dat bedoelde kinderen «collectief» geroepen worden in de plaats van hun rechtsvoorgangers. De wending beduidt dus alleen dat een bepaalde graad van verwanten eenvoudig voorbijgegaan wordt ten voordele van een volgende graad. Behoudens andersluidende aanduidingen mag uit deze bewoordingen echter niet besloten worden dat de testator bovendien de gelijkstelling tussen al de kinderen van zijn broeders en zusters of m.a.w. de hoofdelijke verdeling onder hen zou gewild hebben. De verdeling zal dus in het raam van de oorspronkelijke familietakken of derhalve staaksgewijze moeten geschieden.

Consoorten G. en V. G.

Gezien de medegedeelde copieën van de herroepen testamenten dd. 8 november 1943, respectievelijk gedicteerd door de testatrice en door haar vooroverleden echtgenoot;

Aangezien de omstreden passus uit het testament dd. 17 februari 1951 van wijlen dame J. E. V. G. als volgt luidt: «Al mijn overige bezittingen geef en legateer ik voor de ene helft aan de kinderen van mijn broers en zusters, en voor de wederhelft aan de kinderen van de broeders en zusters van mijn overleden echtgenoot»;

Aangezien verweerders betogen dat de erflaatster de verdeling per staak bedoeld heeft terwijl eisers de verdeling per hoofd voorstaan;

Dat de feitelijke samenstelling van de familie van dien aard is dat naargelang de stelling die men nopens dit twistpunt aankleeft de omvang der rechten van al de legatarissen gevoelig verandert; dat in geval van verdeling per staak, sommige erfgerechtigden in de tak G. tot 1/42 en anderen tot 1/7 van de helft zouden geroepen worden, terwijl bij verdeling per hoofd elk 1/20 zou bekomen; dat hetzelfde alternatief zich voordoet in de tak V. G., waar de verdeling per staak voor sommigen 1/6 en voor anderen 1/12 zou opleveren, terwijl de verdeling per hoofd voor elk 1/8 van de helft zou geven;

Aangezien de vermoedelijke wil van de testatrice in de eerste plaats dient nagevorst in de door haar gebruikte bewoordingen, en, ondergeschikt en voor zover als nodig, in extrinsieke gegevens;

Aangezien de aandachtige lezing van de betwiste wilsbeschikking tot volgende vaststellingen leidt:

1° dat de testatrice geen gebruik gemaakt heeft van het vooroverlijden van haar echtgenoot om voortaan de kinderen van haar broeders en zuster, schoonbroeders en schoonzusters op volstrekt gelijke wijze te behandelen, vermits zij de ene helft van haar vermogen voorbehoudt voor de 8 kinderen van haar broeders en zuster, en de andere helft voor de 20 kinderen van haar schoonbroeders en schoonzusters (langs de zijde van haar echtgenoot);

Dat het testament zodus een duidelijk afgetekende ongelijkheid tussen neven en nichten laat voortbestaan, en dat de testatrice in dit opzicht blijkbaar niet heeft willen afwijken van de beginselen van verdeling en vereffening, zoals deze zich vermoedelijk « ab intestato » zouden voorgedaan hebben;

Dat nochtans door geen enkel van de partijen beweerd wordt dat de erflaatster « gehouden » zou geweest zijn aldus te handelen, b.v. omdat de helft van het fortuin afkomstig zou zijn van de familie van haar vooroverleden echtgenoot, zodat zij minstens moreel tot een soort restitutie verplicht zou zijn;

2° Dat de testatrice de huidige legatarissen niet nominatief opsomt, maar hen integendeel aanduidt met de sommaire en globale omschrijving: « de kinderen van mijn broers en zuster » ... « de kinderen van de broeders en zusters van mijn overleden echtgenoot »;

3° Dat zij haar wil om een hoofdelijke verdeling te bewerkstelligen gemakkelijk had kunnen doen blijken, door toevoeging van de woorden « elk voor een gelijk gedeelte » of « hoofdsgewijze » of door een aequivalente uitdrukking, quod non;

Aangezien in verband met het vraagstuk te weten welke betekenis er dient gehecht aan de woorden « de kinderen van... » de rechtsleer en de rechtspraak weliswaar voorhouden dat men in elk geval, in concreto, het inzicht van de erflater moet opsporen, maar dat nochtans veelal aangenomen wordt dat de « collectieve roeping van de kinderen van... » een erfopvolging door vertegenwoordiging en dus bij staken bedoelt, en dat dit vermoeden slechts dan ontzenuwd wordt wanneer de erflaatster de woorden « par égale portion » of een soortgelijke uitdrukking heeft ingelast;

Aangezien deze reeds oude twistvraag klaar uiteengezet wordt bij Laurent, waarnaar zelfs moderne auteurs veelvuldig verwijzen wanneer zij de erfenissen, schenkingen en testamenten bespreken (zie Laurent, *Dl. XIII*, n° 491-493, en vooral blz. 544);

Aangezien de bewoordingen van de omstreden beschikking de verdeling per staak dus stellig niet uitsluiten;

Dat zekere extrinsieke gegeven deze stelling nog kracht bijzetten;

Aangezien weliswaar geen argument kan geput worden uit het feit dat de notaris spontaan overging tot het opstellen van een ontwerp van verdeling per staak, om naderhand van gedacht te veranderen; vermits het niet bekend is in hoever de notaris een werkdadig aandeel heeft gehad in het ontwerpen van het testament en het begrijpelijk is dat een vakman onwillekeurig geneigd is de gemeenrechtelijke regels van verdeling en vereffening toe te passen, tot op het ogenblik dat hij bemerkt dat er misschien moet van afgeweken worden;

Aangezien echter de volgende feiten en beschouwingen wel ter zake dienend zijn;

Dat de erflaatster in een thans herroepen testament dd. 8 november 1943 aldus beschikte « Al mijn overige bezittingen zullen in twee gelijke paarten verdeeld worden; het ene voor mijn wettige erfgenamen (haar broeders en zuster), het andere paart voor de wettige erfgenamen van mijn echtgenoot » hetgeen dus een integrale deling volgens gemeen recht includeert; dat zij echter in ditzelfde testament een bijzonder legaat van 20.000 fr. vermaakte aan elk der kinderen van haar broeder John Henri V. G. en insgelijks aan elk der kinderen van haar schoonbroeder Alfons G.;

Dat het echter duidelijk is en niet ernstig betwist wordt dat deze beschikking haar enkel ingegeven werd door de omstandigheden dat zowel bedoelde broeder als gezegde schoonbroeder zich beiden in toestand van falings bevonden, zodat de erflaatster klaarblijkelijk vreemde dat hun schuldeisers beslag zouden leggen op hun aandeel in de nalatenschap, een gedeelte hiervan heeft willen redden door rechtstreeks de kinderen van de gefaalden te begiftigen;

Dat de erflaatster, op dit ogenblik, zodus vasthield aan een uiterst klassieke wijze van erfopvolging, alleen geamputeerd in die mate dat de bestaande falingen zulks noodwendig maakten;

Aangezien geen enkel van de partijen beweert dat sindsdien de genegenheid van de erflaatster voor haar broeders, zuster, schoonbroeders en schoonzusters, of voor één of meerdere onder hen ook maar in de minste mate zou verflauwd zijn, ingevolge wrijving, onenigheid of gelijk wat;

Dat men zich dan ook afvraagt welke de meest voor de hand liggende reden of redenen zijn waarom de erflaatster in haar later testament haar rechtstreekse bloed- en aanverwanten terzijde laat om haar vermogen aan hun respectievelijke kinderen te vermaken;

Dat het niet moeilijk is hiervoor verschillende en aaneensluitende redenen aan te geven, buiten en benevens het gebeurlijk inzicht een verdeling « per hoofd » te bewerkstelligen, en wel de volgende:

1) door aldus te handelen mocht de erflaatster gerust zijn dat het erfdeel van de gefaalden integraal ontsnapte aan hun schuldeisers; vergeten we immers niet dat één van beide falingen inmiddels besloten werd met een aanzienlijk passief, terwijl de tweede nog immer niet gesloten is, en dat er betreffende deze tweede faling zelfs spraak is van een mogelijk concordaat, wat noodzakelijk veronderstelt dat de gefaalde al zijn beschikbaar actief aan de schuldeisers aanbiedt, wat insluit dat hij een eventueel erfdeel integraal ter beschikking van deze laatsten zou moeten stellen;

2) het feit alle rechtstreekse bloed- en aanverwanten gelijktijdig terzijde te laten kan tevens een teken zijn van kiesheid van de testatrice, omdat zodoende in de tekst van huidig testament alle welkdanig onderscheid tussen de verschillende familietakken verdwijnt en bijgevolg ook de minste allusie op de vernedering die een broeder en een schoonbroeder vroeger ondergaan hebben;

3) een kinderloze tante die haar familieleden, via erfenis of testament wil bedenken met haar fortuin, is onvermijdelijk, zoals iedereen, begaan met het fiscaal aspect van de aangelegenheid; zij wil namelijk zo weinig mogelijk zien verloren gaan aan successierechten en kosten;

Welnu, in dit opzicht mag niet uit het oog verloren

worden dat tussen de datum van het herroepen en deze van het laatste testament acht jaar verlopen zijn, zodat de oorspronkelijke begunstigten inmiddels ook weer acht jaar ouder zijn geworden; het is volstrekt niet uitgesloten en zelfs waarschijnlijk dat de erflaatster, gezien deze omstandigheid, beslist heeft, zoals tegenwoordig meer gebeurt, haar neven en nichten de onaangenaamheden en kosten van op elkaar volgende nalatenschappen te besparen, en hun tevens een voordeliger regime van successierechten voor te behouden;

Aangezien verweerders daarenboven, en met recht, nog het volgende doen opmerken :

a) dat de verdeling per hoofd zou leiden tot een flagrante bevoordeling van de nakomelingschap van de twee gefaalden, aangezien dezen juist de meeste kinderen blijken te hebben, en dat het weinig waarschijnlijk is dat de erflaatster, nadat zij in haar eerste testament aan deze nakomelingen slecht een klein legaat had voorbehouden, dat stellig veel minder groot was dan het erfdeel der anderen, zij nu plots deze familietakken méér dan de anderen zou willen begunstigen;

b) dat de verdeling per hoofd het onbetwistbaar gevaar insluit dat de kinderen van de vermiste neef Louis G., wiens overlijden door oorlogsfeiten moreel vaststond op het ogenblik van het verlijden van het testament, zouden ontferd worden vermits het een fel omstreden twistvraag is, te weten of de uitdrukking «de kinderen van...» ook de kleinkinderen includeert; aangezien het inderdaad niet aannemelijk is dat de erflaatster bedoeld risico bewust heeft willen lopen;

Aangezien tenslotte de eisers geen enkel argument kunnen putten uit het feit dat in het herroepen testament de kinderen van John Henri V. G. en van Alfons G., alhoewel ongelijk in getal, allen met een legaat van dezelfde omvang werden bedacht, hetgeen een eerste manifestatie zou geweest zijn van de wil van de erflaatster om al haar neven en nichten gelijkelijk te bedenken;

Aangezien immers deze momentele gelijkstelling door de erflaatster zelf opnieuw tenietgedaan werd in haar huidige testament, vermits zelfs in de veronderstelling van een verdeling per hoofd, de kinderen van Alfons G. thans hoogstens 1/40 der gehele nalatenschap zouden bekomen, terwijl de kinderen van Henri V. G. in diezelfde veronderstelling elk 1/16 van de totale nalatenschap verwerven; dat hoger bedoeld argument derhalve geen steek houdt;

Aangezien, in het raam van deze uitvoerige ontvoering ontleiding der gegevens, de hierna volgende rechtspraak ook nog de thesis van de verdeling per staak schraagt : Beroep Brussel, 8 aug. 1839, Pas. 1839, II, 183; Gent, 7 januari 1867, B.J. 1867, 246; Tongeren, 1 juni 1880, Pas. 1881, III, 163; Beroep Brussel, 16 juli 1890, Pas. 1891, II, 223; Antwerpen, 6 januari 1899, Pas. 1900, III, 235; Brussel, 6e Kamer, 18 januari 1951, R.W.B. 1950-51, 1187; zie ook de aangeduide rechtspraak bij De Page, VIII, dl. II, n° 950, en onder voetnota 16, blz. 1389; en, a contrario : Rev. gén. Not. 1913, Testament, n° 15264;

Om deze redenen :

Alle andere en strijdige besluiten verwerpend;

Na beraadslaging;

Zegt voor recht dat de verdeling van de nalatenschap van wijlen dame J. E. V. G., ingevolge dezer testament, na uitvoering van de bijzondere legaten, staaksgewijze dient gedaan tussen de kinderen van

haar broeders en zuster enerzijds en tussen de kinderen van de broeders en zusters van haar vooroverleden echtgenoot anderzijds; beveelt dat de werkende notaris gehouden is zijn ontwerp van deling aldus te wijzigen. Kosten ten laste van de massa.

(1) Betreffende de mededeling van het herroepen testament, zie het tussenvonnis dat vroeger in dezelfde zaak gevelde werd en gepubliceerd werd in het Rechtskundig Weekblad, 1955-1956, kol. 2019.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE TONGEREN

22 maart 1956.

Voorzitter : M. Driessen.

Rechters : M.M. Winants en Alsteens.

Advocaten : Mrs Deckers en Thoné.

Vennootschap. — Een vennootschap tot exploitatie van de grond is niet vennootschap van koophandel en kan derhalve niet failliet worden verklaard.

Vennootschap, die tot voorwerp heeft de exploitatie van mergel- en steengroeven of dergelijke, alsook de bewerking, omvorming en verkoop van de producten en bijproducten dezer exploitatie.

De exploitatie van de grond en de daarmee verband houdende verkoop van de voortbrengselen van de grond leveren geen handelsdaden op.

Daaruit volgt dat de vennootschap geen vennootschap van koophandel is en dus niet in staat van faillissement kan worden verklaard, ofschoon zij overeenkomstig artikel 212 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen de vormen van een vennootschap van koophandel heeft aangenomen.

R.M.Z. t/ P.V.B.A. C.

Overwegende dat de eis ertoe strekt verweerster in staat van faillissement te doen verklaren;

Overwegende dat, volgens haar statuten (artikel 3 van de akte verleden den 23 november 1945 voor notaris E. Englebert ter standplaats Luik), de vennootschap tot voorwerp heeft de uitbating van mergel- of steengroeven of dergelijke, alsook de bewerking, omvorming en verkoop der producten en bijproducten van deze uitbating;

Overwegende dat de uitbating van de grond en de daarmee verband houdende verkoop van de voortbrengselen van de grond geen handelsdaden uitmaken (Fredericq, I, n° 28, 33 en 34; De Page, V, blz. 27, nota 4); dat daaruit volgt dat de vennootschap geen handelsvennootschap is (artikel 1 van de samengeschakelde wetten betreffende de handelsvennootschappen (Fredericq, IV, n° 55; De Page, V, n° 8) en dus niet in staat van faillissement kan verklaard worden (artikel 437 van de wet van 18 april 1851), alhoewel zij, overeenkomstig artikel 212 van voormelde samengeschakelde wetten, de vormen van een handelsvennootschap aangenomen heeft (Fredericq, I, n° 62; IV, n° 58; De Page, V, n° 10 B);

Gezien artikelen 2, 30 tot 37 en 55 tot 59 der wet van 15 juni 1935, gewijzigd door de wet van 20 juni 1939;

Om deze redenen,

De Rechtbank, zetelend in handelszaken, statuerende op tegenspraak;

Wijst de eis van aanlegger af; verwijst hem in de kosten.

RECHTBANKVAN KOOPHANDEL TE ST.-NIKLAAS

1e Kamer. — 31 januari 1956.

Voorzitter : M. Dirix.

Rechters : M.M. Blauwaert en Maes.

Referendaris M. Cloquet.

Advocaten : Mrs Smolders en Favart.

Merkenrecht. — Namaking van een merk.

Het merk Bi-Cristal is een namaking van het merk Bi voor nylonkousen (zie nader het vonnis).

Gerhard Bahner & C° t/ N.V. Breigoederen Elite.

Overwegende dat eiseres op 24 maart 1952 te Bern een internationaal fabrieksmerk heeft neergelegd onder n° 160.578;

dat dit merk bestaat uit de hoofdletter B gevolgd door een kleine letter i, met, boven op deze laatste letter, een punt dat terstond door zijn dikte de aandacht trekt, gezien zijn middellijn de halve hoogte van de letter zelve overtreft;

dat eiseres dit merk heeft nedergelegd om de volgende producten van haar nijverheid te onderscheiden, te weten : kousen, sokken, geweven en gebreide kledingsartikelen;

Overwegende dat verweerster harerzijds, voor breigoedartikelen en alleszins voor kousen, in België het merk Bi-Cristal gebruikt, dat zij na 24 maart 1952 nedergelegd heeft;

Overwegende dat het merk van verweerster met dit van eiseres verschilt op de volgende punten :

- 1) dat het grafisch voorkomen van de letters verschilt;
- 2) dat, waar in het merk van eiseres de letter i met een dik punt bekroond is, er in het merk van verweerster geen punt aangetroffen wordt boven de letter i, doch wel een ster;
- 3) dat de letters Bi bij verweerster gevolgd worden door een kort streepje, waar zij in het merk van eiseres door niets worden gevolgd;
- 4) dat in het merk van verweerster, onderaan de letters Bi, het woord «Cristal» op een groene fond voorkomt;

Overwegende dat de vordering er toe strekt te horen zeggen voor recht : a) dat het merk Bi-Cristal door verweerster gebruikt en nedergelegd, een namaking uitmaakt van het merk Bi van eiseres; b) dat het merk van verweerster nietig is; c) dat het aan verweerster verboden wordt, in de toekomst gezegd merk nog te gebruiken; d) dat verweerster aan eiseres een schadevergoeding zal dienen te betalen van 100.000 frank, of van elk ander bedrag waarop een deskundige de schade aan eiseres veroorzaakt, zou schatten; e) dat het tussen te komen vonnis op de kosten van verweerster, onder de titel «Rechterlijk herstel», zal gepubliceerd worden in zes Belgische dagbladen of tijdschriften;

I. Wat betreft de originaliteit van het merk Bi :

Overwegende dat de lettergreep Bi, als voor- of achtervoegsel of in het midden van een samengesteld woord, er de betekenis kan aan toevoegen van een versterking of van een verduubeling van de gedachte die aangeduid wordt door de stam of de stammen waaruit de rest van het samengesteld woord gevormd is;

dat de lettergreep Bi in dit geval het generiek of fantasiekarakter deelt van geheel het aldus gevormde woord;

doch dat de lettergreep Bi, afzonderlijk gebruikt in de huidige staat van de nationale talen, wel een origineel en fantasiekarakter kan vertonen om textiel-artikelen te onderscheid;

II. Wat betreft de namaking :

Overwegende dat ondanks de aangewezen verschillen in hun grafisch voorkomen, de letter Bi van beide merken, fonetisch een identieke uitspraak impliceren;

Overwegende dat het merk van verweerster, door dit feit alleen, van aard is de verwarring te stichten met het merk van eiseres en er de namaking van uitmaakt;

Overwegende dat die verwarring nog versterkt wordt door het feit dat in beide merken, er boven de letter i geen gewoon punt voorkomt, doch een teken bestemd om de aandacht speciaal te trekken — te weten een abnormaal dik punt in het merk van eiseres en, in het merk van verweerster, een ster die eveneens veel groter is dan een gewoon punt zou zijn;

Overwegende dat verweerster ten onrechte tegenwerpt dat haar merk niet alleen de letters Bi vervat doch eveneens het woord «Cristal», en dat het samengestelde woord Bi-Cristal geen verwarring kan stichten, noch visueel noch fonetisch, met het woord Bi;

Overwegende dat er, in dit opzicht, eerst dient opgemerkt te worden dat het woord Bi, in het merk van verweerster, afzonderlijk voorkomt, boven op het woord Cristal en zonder intiem verband met dit laatste woord;

dat wel integendeel het woord Cristal op een aparte lijn geschreven is, onder het woord Bi, en dat het op een groene achtergrond uitkomt speciaal aangebracht om het woord Cristal afzonderlijk in het licht te stellen;

dat het woord Cristal trouwens met een hoofdletter begint, hetgeen normaal niet het geval ware mochten beide woorden te samen een samengesteld woord vormen;

Overwegende dat verweerster niet zou kunnen beweren dat voormelde tekens van onafhankelijkheid van eenieder van beide woorden, tegengesproken zouden worden door het feit dat de letters Bi gevolgd worden door een klein verbindingsteken;

dat dergelijk streepje de algemene indruk van totale scheiding niet wegcijfert, te meer daar dit streepje zo kort is, vooral in de werkelijk gebruikte «transferts» van verweerster (zoals blijkt uit het exemplaar dat voorkomt op het paar kousen bij het dossier gevoegd); dat, gezien de speciale tekening van de letters, gezegde streep wel voor een gewoon punt kan genomen worden;

Overwegende dat de koper derhalve noodzakelijk de indruk krijgt, bij het zien van het merk van verweerster, dat het woord Bi werkelijk haar algemeen merk is voor de kousen, en dat het woord Cristal door haar slechts wordt gebruikt om meer in het bijzonder één van de soorten kousen aan te wijzen die verweerster fabriceert;

Overwegende dat het woord Cristal trouwens blijkt algemeen gebruikt te zijn door de handelaars in breigoedartikelen om o.a. in zake nylonkousen een bepaalde kwaliteit van dunheid en van glans van de garens aan te duiden;

dat het woord Cristal aldus voorkomt als een generieke en verplichte benaming van producten die verkocht worden als hebbende die kwaliteit;

dat het merk Bi-Cristal aldus moet doen geloven dat het gaat over kousen van een bepaalde hoedanigheid (cristal) gefabriceerd door de eigenaar van het merk Bi, zodat de verwarring bijna onvermijdelijk is;

III. Wat betreft de beweerde anterioriteiten :

Overwegende dat verweerster ten onrechte staande houdt dat reeds vóór het neerleggen van het merk Bi door eiseres, dit zelfde merk door andere fabrikanten van breigoedartikelen en meer bepaald door fabrikanten van kousen, werd nedergelegd;

Overwegende dat verweerster, wat dit punt betreft, gewag maakt van verschillende vroegere merken waarin de lettergreep Bi voorkomt, meestal als voorvoegsel, in samenstelling met andere lettergrepen;

Overwegende dat er tussen de alleenstaande letters Bi en die samengestelde woorden geen verwarring mogelijk is, juist omdat zij in hun geheel een volkomen verschillend grafisch voorkomen vertonen en ten ene maal fonetisch anders klinken;

Overwegende dat verweerster zich weliswaar meer speciaal beroept op een merk in België nedergelegd onder n° 57397 en die de ineengestrengelde letters B en Y vertoont, geschreven in een ruit;

Overwegende dat het onmogelijk is te zeggen of Yvonne Génin — de deposante van gezegd merk — een bepaalde volgorde van die beide letters heeft beoogd, noch of die volgorde in haar inzicht eerder BY was dan YB, noch of, in de veronderstelling van de volgorde BY, de letter Y in haar gedachte zou dienen uitgesproken te worden als een «i» of als een «j»;

Overwegende dat die twijfels niet toelaten bedoeld merk te beschouwen als een anterioriteit tegenover het merk van eiseres;

Om deze redenen,

De Rechtbank, makende melding dat artikelen 2 en 30 tot 42 van de wet van 15 juni 1935 nageleefd werden,

Verklaart de vordering ontvankelijk en rechtdoende ten gronde :

zegt voor recht dat het merk Bi-Cristal door verweerster gebruikt, een namaking uitmaakt van het merk Bi van eiseres;

Legt aan verweerster het verbod op verder gebruik te maken van dit merk in de vorm waar het nedergelegd was;

Verklaart nietig en van gener waarde, in gezegde vorm, de nederlegging van het merk Bi-Cristal in België door verweerster gedaan op 29 oktober 1952 onder n° 778;

Beveelt dat er van onderhavig vonnis in de rand van het proces-verbaal van deponering, op de kosten van verweerster melding zal worden gemaakt, wanneer gezegd vonnis kracht van gewijsde zal verworven hebben;

Laat eiseres toe onderhavig vonnis te publiceren — eveneens wanneer het kracht van gewijsde zal verworven hebben — in vier Franstalige of Nederlandstalige Belgische dagbladen of tijdschriften, in zijn geheel en in de grootste der normale drukletters van die verschijningen, onder de titel «Rechterlijk herstel», zulks op de kosten van verweerster; gezegde

kosten alsmede die van vertaling van het vonnis, zijnde invorderbaar op vertoon van eenvoudig kwijtschrift van de drukkers, uitgevers en vertalers;

En vooraleer verder ten gronde te beslissen, stelt aan als deskundige de heer Leopold Cruyssaert, deskundige-rekenplichtige, Koningin Astridlaan te Sint-Niklaas-Waas, met opdracht de partijen te aanhoren in hun voordrachten en vorderingen, zo mogelijk ze te verzoenen, zoniet na te gaan welk het aantal is van de voorwerpen welke verweerster vervaardigd en verkocht zou hebben met het nagemaakte merk, de verkoopwaarde van die voorwerpen te bepalen, die waarde afzonderlijk te noteren volgens dat gezegde verkopen geschieden vóór of na de reclamatie van eiseres; zijn advies te uiten nopens het nadeel aan eiseres door de namaking berokkend; en van dit alles een met redenen omkleed en onder eed getekend verslag op te maken;

om na het neerleggen van het deskundig verslag door de partijen opnieuw geconcludeerd en gepleit te worden als naar recht;

Verwijst verweerster in de kosten van het geding tot heden en in de registratiekosten van onderhavig vonnis;

Verzendt de zaak naar de algemene rol.

VREDEGERECHT TE ANTWERPEN

2e Kanton. — 15 maart 1956.

Rechter : M. Jans.

Advocaten : Mrs J. Van Alsenoy en P. Van Doosselaere.

Arbeidsongeval. — Weg naar en van het werk.

Aan de rechter is de beoordeling overgelaten over de vraag, of de door het slachtoffer gevolgde weg moet worden beschouwd als de normale weg tussen de verblijfplaats en de plaats van het werk.

De wetgever heeft niet bepaald wat moet worden verstaan door de verblijfplaats; een arbeider kan meer dan één verblijfplaats hebben.

Wanneer een te Amsterdam werkende arbeider met zijn gezin woont te Amsterdam en gedurende de werkweek verblijft in een hotel te Antwerpen, moet de weg van Antwerpen naar Amsterdam na het einde van zijn werkweek en in tegenovergestelde richting om zijn werkzaamheden te hervatten worden beschouwd als de normale weg tussen zijn verblijfplaats en de plaats van zijn werk.

Wwe Van Duyvenbode t/ N.V. De Schelde.

Overwegende dat aanlegster gehuwd was met wijlen Van Duyvenbode Pieter Cornelis, welke op 4 november 1955 het slachtoffer was van een dodelijk verkeersongeval op zijn weg van Antwerpen naar Amsterdam;

Overwegende dat aanlegster aanvoert dat dit ongeval onder de toepassing valt van de besluitwet van 13 december 1945 op de ongevallen overkomen op de weg van of naar zijn arbeid;

Overwegende dat het slachtoffer werkzaam was als diamantbewerker bij de firma Willem Merckx, waarvan de werkplaatsen gelegen zijn te Antwerpen, Ketsstraat;

Overwegende dat hij gedurende de week verbleef in het hotel «De Klok», gelegen te Antwerpen aan de Pelikaanstraat, dat hij op het einde van de week regelmatig terugkeerde naar Amsterdam, waar hij met zijn gezin woonachtig was;

Overwegende dat verweerster beweert dat het slachtoffer niet gedekt is tegen de ongevallen die hem konden overkomen in de loop van zijn reizen tussen Antwerpen en Amsterdam; dat de weg bedoeld door de wet deze is die het slachtoffer dagelijks tweemaal aflegde tussen zijn verblijfplaats aan de Pelikaanstraat en zijn werkplaats aan de Ketsstraat; dat de besluitwet van 1945 inderdaad een uitzonderingswet is en bijgevolg beperkend dient uitgelegd te worden;

Overwegende dat de rechtspraak tegenstrijdig is; Overwegende dat in het verslag van de Regent dat de besluitwet voorafgaat gezegd werd: «Le texte ne peut poser que le principe et il serait périlleux de donner un définiton théorique du trajet normal qui pourrait se révéler insuffisant à l'expérience». (Pasinomie 1946, blz. 279);

Overwegende dat deze tekst de beperkende uitleg uitsluit en aan de rechter de beoordeling overlaat van het vraagpunt of de weg gevolgd door het slachtoffer dient beschouwd te worden als de normale weg tussen de verblijfplaats en de werkplaats (Verbr., 19 oktober 1950, Rechtsk. Tijdschrift 1951, n° 2; Rechtbank Tongeren, 23 december 1954, R. W. 24 april 1955; Verbr., 10 januari 1952, Pas. 1952, I. 246; Verbr., 26 november 1954, R. W. 24 april 1955, kol. 1417 — contra: Vred. Mechelen a. Maas, 19 februari 1954; B. R. Mechelen, 3 maart 1952; B. A. 3 maart 1952, blz. 547; B. R. Luik, 10 juli 1950; B. R. 1952, blz. 35; B. R. Luik, 19 juni 1952, B. A. 1952, blz. 566, enz.);

Overwegende dat de wetgever niet bepaald heeft wat dient verstaan te worden door de verblijfplaats;

Overwegende dat aanlegster zeer terecht aanvoert dat een werkman meer dan één verblijfplaats kan hebben;

Overwegende dat zulks ongetwijfeld het geval is wat de man van aanlegster betreft;

Overwegende dat deze zijn woonplaats te Amsterdam, bij zijn gezin, behouden heeft; dat hij deze woonplaats blijkbaar beschouwd heeft als zijnde zijn vaste verblijfplaats en dat hij in het hotel «De Klok» slechts verbleef voor de noodwendigheid van zijn bedrijf;

Overwegende dat het normaal was voor hem zijn vrije week-ends te gaan doorbrengen in zijn gezin;

Overwegende dat de weg van Antwerpen naar Amsterdam na het einde van zijn werkweek en in tegenovergetselde richting om zijn taak te hernemen, dus beide als de normale weg tussen zijn werkplaats en zijn verblijfplaats dienen beschouwd te worden;

Overwegende dat partijen geen voldoende uitleg geven over het bedrag van het basisloon;

Om deze redenen :

rechtdoende tegensprekelijk, zeggen voor recht dat het ongeval waarvan de overleden echtgenoot het slachtoffer geweest is op 4 november 1955, zich voorgedaan heeft op de weg van de werkplaats van het slachtoffer naar zijn verblijfplaats; dat het bijgevolg onder de toepassing valt van de besluitwet van 13 december 1945.

Vooraleer de wettelijke vergoedingen uit hoofde van het ongeval toekomende aan aanlegster te bepalen, bevelen aan partijen nauwkeurige gegevens voor te brengen betreffende het basisloon van het slachtoffer, enz.

BALIELEVEN

VLAAMSE CONFERENTIE BIJ DE BALIE TE ANTWERPEN

Plechtige openingszitting

Onder voorzitterschap van Mr Bruno Wuyts had op 17 november l.l. in de Assisenzaal van het Gerechtsgebouw de plechtige openingszitting plaats van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen. Geen plaats was onbezet gebleven toen onze Voorzitter het woord nam om het uitgelezen gezelschap van hoogwaardigheidsbekleders te begroeten, die er aan gehouden hadden deze vergadering met hun aanwezigheid te vereren. Naast de heer Stafhouder, Mr Biltris, de heer Lilar, Minister van Justitie, de heer Suetens, eerste-Voorzitter van de Raad van State, de heer Marcoux, eerste-Voorzitter van het Hof van Beroep te Brussel, de heer Van Hal, Voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Antwerpen, de heer Sabbe, Procureur des Konings te Antwerpen, de magistraten van het Hof van Beroep en de Rechtbank, afgevaardigden van het consulaire corps, konden ook welkom geheten worden, de heer Voorzitter van het Verbond der Belgische Advocaten, de afgevaardigden van de Balies van Den Haag, Parijs en van onze zusterverenigingen.

Op passende wijze richtte Mr Wuyts zich tot de talrijke stagiaires en wees hen er op dat, naast het bewaren van onze grootse traditie, en het nauwgezet uitvoeren van hun menigvuldige plichten als advocaat, zij ook de taak hebben bij te dragen tot de opbouw van de Nederlandse rechtstaal. Mit zijn zij verschuldigd aan de confraters die het mogelijk gemaakt hebben dat zij thans door onze Hoven en Rechtbanken in hun moedertaal aanhoord worden.

De Voorzitter stelde daarna aan de aanwezigen Mr Willy Van Nieuwerburgh voor, die als onderwerp van zijn openingsrede «Voltaire in het Proces Calas» gekozen had.

In dit nummer van het Rechtskundig Weekblad vinden onze lezers de volledige tekst van deze rede terug. Laat ons slechts opmerken dat het applaus dat Mr Van Nieuwerburgh bij het einde van zijn redevoering in ontvangst mocht nemen, ten volle verdiend was voor de voortreffelijke wijze waarop hij zijn oorspronkelijke thesis uiteengezet en verdedigd heeft.

De heer Stafhouder Mr Biltris nam daarna met zijn schitterende welsprekendheid de verdediging van Voltaire waar. Zijn kritiek werd een aangrijpend pleidooi voor de verdraagzaamheid en de strikte toepassing der rechtsbeginselen, in casu vooral van het «in dubio pro reo». De heer Stafhouder herdacht daarna op ontroerende wijze de confraters die ons in het voorbije jaar ontvielen, waarna hij besloot met een oproep tot de jongeren om zich te houden aan de traditionele deugden der balie.

Na deze schitterend gelukte vergadering had het banket plaats in de zaal De Boeck, waar een fijne dis, de geestige en soms zeer originele tafelspeeches de aanwezigen in de gewenste stemming brachten voor de jaarlijks revue, die ook dit jaar weer vol sprankelende humor was. Het onophoudend gelach, de tranen van plezier die over de wangen van eerbiedwaardige stafhouders en confraters rolden, waren het hoorbaar en zichtbaar bewijs van het succes dat de revueisten oogstten.

K.

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiek Recht, n^o juli-september 1956 :

Prof. E. van Bogaert : De volkenrechtelijke grondslagen der bekrachtiging van verdragen. — Dr J. R. Stellinga : De voortgang van de administratieve rechtspraak in Nederland. — W. Van Assche : De Wederopbouw-vergunning bij erfdienstbaarheid van niet-bouwen. — J. Ligot : Het beheer van Rijksopvoedingsgestichten door een particulier. — F. Debaets : De mutatie van Rijksambtenaren. — F. Meyers : Het Rijkspersoneelsbeheer : verkenning van nieuwe horizons. — P. Berckx : Overheidsbemoeiing inzake vrijetijdsbesteding. — C. Vanstraelen : De benoeming van een gemeente-secretaris bij toepassing van artikel 109bis van de gemeentewet. — S. Orbie : De wet van 30 juni 1956 betreffende het ouderdomspensioen der zelfstandigen.

Tijdschrift van de Vrederechters, n° 9-10, september-oktober 1956 :

L. Jacques-Houssa : Distinctions honorifiques. — Jean Mallié : De la protutelle. — Rechtspraak.

Tijdschrift voor Sociaal Recht en van de Arbeids-gerechten, n° 7, 1956 :

G. Hélin : Limitation de la durée du travail : de la notion du travail effectif et de son application aux camionneurs. — Rechtspraak.

Tijdschrift voor Notarissen, n° 9-10, september-oktober 1956 :

R. Rens : Prof. Van Houtte's « Beginnselen van het Belgisch Belastingrecht ». — Rechtspraak.

Politica Berichten, oktober 1956, n° 4 :

Z.E.P. Prof. Mullie : Het Chinees mensbeeld in het Confusianisme. — Mr Y. Van der Mensbrugghe : Sche'de-Rijnverbinding en Deltaprobleem. — R. Vermeire : Public-Relations en politieke democratie. — Mr Dr R. Buysse : De parlementaire commissies. — Dr R. van Bragt : Bij het zesde eeuwfeest van de Brabantse Blijde Inkomst. — Drs F. Lehouck : De Vlaamse regimenten in het Parlement van 1913. — Prof. A. A. J. Van Bilsen : De politieke ontvoogding der koloniën. Externe aspecten.

Advocatenblad, n° 9, 15 november 1956 :

Prof. Mr B. H. Hermesdorf : De advocatuur in de Reinaert (II, slot). — Mr F. W. Adriaanse : Zesde congres der International Bar Association. Verplichte arbitrage door advocaten. — Mr E. Emmering : Scheids-gerecht voor de oorlogsschade.

Tijdschrift voor Strafrecht, afl. 5, 1956 :

Mr L. W. M. M. Drabbe : Beschouwingen over het Hoger Beroep in Strafzaken. — Mr J. W. Bosch : Aantekeningen over de inhoud der Hollandse hervormings-plannen en de criminele ordonnantiën van 1570 in de 18e eeuw (II). Mr K. de Vries : De « Oorvede » in het middeleeuws stedelijk strafprocesrecht.

Nederlands Juristenblad, afl. 39, 10 november 1956 :

Prof. Mr Dr G. Van den Bergh : De grondwettelijke bevoegdheid van de rechterlijke macht. — Mr G. Czapski : Nogmaals : Duitse schadevergoeding voor Nederlandse nazi-slachtoffers. — Mr W. G. Peekema : Het Suez-kanaal. — Prof. Mr G. E. Langemeijer : Nederlands-Westduitse Juristenbijeenkomst.

Afl. 40, 17 november 1956 :

Mr H. E. Scheffer : Het Suez-kanaal en het recht. — Mr H. Schadee : De zeetrein. — Prof. Mr Van Oven vijfenzeventig jaar. — Mr J. H. Cornelis : Nogmaals : Executoriale verkoop van inboedels en sociale zorg. — Prof. Mr T. J. Dorhout Mees : De gebondenheid van de rechtspersoon jegens derden volgens het ontwerp B. W. — Prof. Mr H. Drion : Nogmaals het « Nieuwste Zeerecht » : een repliek. — Mr J. Van Nes : Inefficient.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, n° 4467, 17 november 1956 :

Dr A. R. de Bruijn : Ons gemoderniseerde huwelijks-vermogensrecht (III). — Y. D. C. van Duyn : Fiscale Notities. — Mr Robert Salomon : American-Dutch Private International Privaatrecht (II).

Journal des Tribunaux, n° 4125, 11 novembre 1956 :

Paul Tapie : Equivoques d'une liberté. — Jurisprudentie.

N° 4126, 18 novembre 1956 :

M. La Haye et Jos Vankerckhove : Le louage de choses. — Jurisprudentie.

Revue de l'Administration et du Droit Administratif de la Belgique, 11e livraison, 1956 :

W. Van Assche : Arrêts du Conseil d'Etat. — Autorité de la chose jugée. — Principes applicables.

Recueil Général de l'Enregistrement et du Notariat, n° 197535 - 18744, novembre 1956 :

A. Cuvelier : La notion «succursale ou siège quelconque d'opérations» d'une société étrangère en matière de droit d'enregistrement.

Revue de Droit Familial, n° 3, 1956 :

Raymond Abrahams : Revue du Droit familial, L'interrogatoire sur faits et articles comme moyen de prouver la réconciliation en matière de divorce.

Recueil Dalloz de Doctrine de Jurisprudence et de Législation, 17 novembre 1956, 38e cahier :

Pierre Mimin : Recherche de la vérité (Considérations sur le projet de Code de procédure pénale).

Juris Classeur Périodique. La Semaine Juridique, n° 46, 14 novembre 1956 :

André Petitpas : Unité ou diversité de la nature de la chambre du Conseil du Tribunal civil. — J. Ralincourt : Faillites et banqueroutes. — Les relations entre les syndic et le Parquet sont-elles à sens unique ? — Charles Maquet : Professions libérales et patrimonialité.

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"